

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Bakalářská práce

2015

Petr Hecht

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Petr Hecht

**Britsko-severoírské vztahy po roce 1998
v kontextu devoluce**

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Petr Hecht**

Vedoucí práce: **Prof. PhDr. Blanka Říhová, CSc.**

Rok obhajoby: 2015

Bibliografický záznam

HECHT, Petr. *Britsko-severoírské vztahy po roce 1998 v kontextu devoluce*. Praha, 2015. 53 s. Bakalářská práce Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí bakalářské práce prof. PhDr. Blanka Říchová, CSc.

Abstrakt

Bakalářská práce *Britsko-severoírské vztahy po roce 1998 v kontextu devoluce* zkoumá vývoj a příčiny periodizace fungování severoírského autonomního shromáždění od podpisu Velkopáteční dohody (GFA) do roku 2012. Práce ve stejném časovém období sleduje vývoj a proměny v politice britské vlády k Severním Irsku, reflektuje jednání hlavních severoírských politických stran a nastiňuje roli irské vlády. Práce využívá metody případové deskriptivní studie. Na základě zjištěných údajů je patrné, že se politická situace v Severním Irsku výrazně stabilizovala až s odzbrojením polovojenských skupin, hlavně IRA. K uklidnění situace výrazně přispěla i změna v přístupu vlády Spojeného království k Severním Irsku. Přesto proces vytvoření stabilní politické reprezentace a fungujících legislativních a exekutivních orgánů trval téměř deset let od podepsání GFA. Transformace společnosti bude trvat ještě déle.

Abstract

Bachelor's thesis *Northern Irish-British relations after 1998 in the context of devolution* examines development and causes of periodization of the Northern Ireland's autonomous assembly since the signing of the Good Friday Agreement (GFA) until 2012. In the same interval examines the thesis development and transformation of british government policy towards Northern Ireland and reflects the actions of the main political parties in Northern Ireland as well as the role of Republic of Ireland. It uses the method of descriptive case study. The ascertain facts suggests, that the political situation in Northern Ireland was significantly stabilized just after the decommissioning by the paramilitary groups, primarily IRA. The shift in the british government approach

towards Northern Ireland contributed to settle the situation as well. Nevertheless, the process of creating stable political representation and functional legislative and executive bodies lasted almost a decade since signing GFA. The transformation of society will take even longer.

Klíčová slova

Severní Irsko, Spojené království, devoluce, shromáždění, mezivládní vztahy, mírový proces, odzbrojení,

Keywords

Northern Ireland, United Kingdom, devolution, assembly, intergovernmental relations, peace process, decommissioning,

Rozsah práce: 90 424 znaků.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 11. května 2015

Petr Hecht

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval prof. PhDr. Blance Říchové, CSc. za její trpělivost, cenné rady, připomínky a komentáře při vedení této bakalářské práce, které mi pomohly při jejím zpracování. Poděkování si zaslouží i má rodina za trvalou podporu po celou dobu mého studia.

Institut politologických studií
Projekt bakalářské práce

Téma: Britsko-severoírské vztahy po roce 1998 v kontextu devoluce
Autor: Petr Hecht
Obor a ročník: Politologie a mezinárodní vztahy, 2. ročník
Vedoucí práce: Prof. PhDr. Blanka Říchová, CSc.
Datum odevzdání: 19. června 2014

Vymezení tématu

Devoluční proces v Severním Irsku započal v roce 1998, kdy došlo i k prvním volbám do nového severoírského shromáždění. K nabytí veškerých pravomocí shromáždění došlo o rok později v roce 1999. Útoky ze strany Irské republikánské armády a vládní krize měly za následek první přerušení fungování shromáždění Severního Irsku v letech 2000 a 2001. Spory vyústily až ve zřízení přímé vlády sekretáře z Westminsteru v roce 2002 a faktické přerušení funkčnosti shromáždění. Přímá vláda sekretáře trvala až do uzavření St. Andrew Agreement z konce roku 2006 a vytvoření přechodného shromáždění v roce 2007. Spory mezi Demokratickou unionistickou stranou a Sinn Féin však vedly k další vládní krizi v letech 2007 a 2008.

Metoda a cíl

Práce se bude zaměřovat na zkoumání vlivu devolučního procesu na politické uspořádání v Severním Irsku po roce 1998, jež uvede do historického kontextu Severního Irsku. Mělo by se jednat o deskriptivní případovou studii, jejíž hlavním těžištěm a cílem bude analyzovat vznik, vývoj a příčiny periodizace fungování severoírského autonomního shromáždění v letech 1998-2012.

Předpokládaná osnova práce

1. VZNIK A VÝVOJ SEVERNÍHO IRSKA DO ROKU 1998

- 1.1. Vznik Severního Irska
- 1.2. Historický kontext severoirského konfliktu
- 1.3. Britsko-irské vztahy v otázce Severního Irska
- 1.4. Počátek devolučního procesu
 - 1.4.1. Uzavření Velkopáteční dohody 10. dubna 1998

2. DEVOLUČNÍ PROCES V SEVERNÍM IRSKU PO ROCE 1998

- 2.1. Vývoj pozice Severního Irska v rámci Spojeného království
- 2.2. Politický systém Severního Irska
 - 2.2.1. Výkonná moc
 - 2.2.2. Severoirské shromáždění
 - 2.2.2.1. DUP
 - 2.2.2.2. Sinn Féin
 - 2.2.2.3. SDLP
 - 2.2.2.4. UUP
 - 2.2.2.5. Alliance
 - 2.2.3. Soudní moc
 - 2.2.4. Regionální administrativa

3. PERIODIZACE FUNGOVÁNÍ SEVEROIRSKÉHO SHROMÁŽDĚNÍ V LETECH 1998-2012

- 3.1. 1998-1999
- 3.2. 1999-2002
- 3.3. 2002-2007
- 3.4. 2007-2008
- 3.5. 2008-2012

Seznam předpokládané literatury

BIRREL, Derek. 2012. *Comparing Devolved Governance*. Palgrave MacMillian. 296 s.

BIRRELL, Derek. 2009. *Direct rule and the Governance of Northern Ireland*. Manchester: Manchester University Press. 286 s.

CARMICHAEL, P., KNOX C. a OSBORNE, R. D, 2007. *Devolution and Constitutional Change in Northern Ireland*. Manchester: Manchester University Press. 302 s.

DEACON, R. a A. SANDRY, 2007. *Devolution in the United Kingdom*. Edinburgh: Edinburgh University Press. 212 s.

KNOX, Colin. 2010. *Devolution and the Governance of Northern Ireland*. Manchester: Manchester University Press. 256 s.

MCEVOY, Joanne. 2008. *Politics of Northern Ireland*. Edinburgh: Edinburgh University Press. 205 s.

MITCHELL, Claire. 2006. *Religion, Identity and Politics in Northern Ireland: Boundaries of Belonging and Belief*. Abingdon: Ashgate Publishing Group, 191 s.

O'NEILL, Michael. 2004. *Devolution and British Politics*. Pearson Education. 388 s.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. Spojené království Velké Británie a Severního Irska : devoluce - tradice - změna. In: DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a kol.: *Komparace politických systémů : základní modely demokratických systémů*. Praha: Oeconomica, 2008, s. 95-153

SANDERS, Andrew. 2011. *Inside the IRA: Dissident Republicans and the War for Legitimacy*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 289 s.

ŠLOSARČÍK, Ivo. 2007. *Politický systém Irska*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). 272 s.

TONGE, Jonathan. 2005. *The New Northern Ireland Politics*. Palgrave MacMillian, 296 s.

TONGE, Jonathan. 2001. *Northern Ireland: Conflict and Change*. Pearson. 264 s.

TONGE, Jonathan .2005. *Northern Ireland*. Polity Press. 259 s.

TRENCH, Alan. 2007. *Devolution and the Power in the United Kingdom*. Manchester. Manchester University Press. 316 s.

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	2
ÚVOD	4
METODA A CÍL PRÁCE	7
1. HLAVNÍ AKTÉŘI	8
1.1. TERMINOLOGIE	8
1.2. UNIONISTICKÉ POLITICKÉ STRANY	8
1.3. NACIONALISTICKÉ POLITICKÉ STRANY	10
1.4. OSTATNÍ POLITICKÉ STRANY	11
1.5. VELKÁ BRITÁNIE	12
1.6. IRSKÁ REPUBLIKA	13
1.7. SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ	14
2. VELKOPÁTEČNÍ DOHODA A VZNIK NOVÉHO POLITICKÉHO SYSTÉMU V SEVERNÍM IRSKU	15
2.1. VELKOPÁTEČNÍ DOHODA (GOOD FRIDAY AGREEMENT – GFA).....	15
2.2. REFERENDUM	17
2.3. ZMĚNY V POLITICKÉM SYSTÉMU SEVERNÍHO IRSKA	18
2.4. SEVEROIRSKÉ SHROMÁŽDĚNÍ (NORTHERN IRELAND ASSEMBLY – NIA).....	19
2.5. MINISTERSKÁ RADA (NORTH/SOUTH MINISTERIAL COUNCIL – NSMC).....	20
2.6. BRITSKO-IRSKÁ RADA (BRITISH-IRISH COUNCIL – BIC) A BRITSKO-IRSKÁ MEZIVLÁDNÍ KONFERENCE (BRITISH-IRISH INTERGOVERNMENTAL CONFERENCE – BIIC).....	20
3. CHARAKTERISTIKA BRITSKO-SEVEROIRSKÝCH VZTAHŮ PO ROCE 1998	22
3.1. BILATERÁLNÍ VZTAHY MEZI VLÁDAMI SEVERNÍHO IRSKA A SPOJENÉHO KRÁLOVSTVÍ.....	22
3.2. VZTAHY MEZI DECENTRALIZOVANÝMI VLÁDAMI A VLÁDOU SPOJENÉHO KRÁLOVSTVÍ	24
3.3. VZTAHY V RÁMCI PARLAMENTU SPOJENÉHO KRÁLOVSTVÍ	25
3.4. VÝSLEDKY JEDNÁNÍ	25
4. OD PRVNÍCH VOLEB PO TRVALOU SUSPENDACI SEVEROIRSKÉHO SHROMÁŽDĚNÍ (1998-2002)	27
4.1. PRVNÍ VOLBY DO SHROMÁŽDĚNÍ	27
4.2. VLÁDA BEZ MINISTRŮ.....	28
4.3. PRVNÍ SUSPENDACE SHROMÁŽDĚNÍ.....	29
4.4. ZNOVUNASTARTOVÁNÍ DEVOLUCE.....	31
4.5. REFORMA POLICIE	33
4.6. STORMONTGATE.....	33
4.7. POLITIKA VELKÉ BRITÁNIE V SEVERNÍM IRSKU V OBDOBÍ LET 1998-2002	34
5. OD ZAVEDENÍ PŘÍMÉ VLÁDY K OBNOVENÍ PRAVOMOCÍ SEVEROIRSKÉHO SHROMÁŽDĚNÍ (2002-2007)	36
5.1. VOLBY DO NEFUNGUJÍCÍHO SHROMÁŽDĚNÍ	36
5.2. CESTA K DOHODĚ	37
5.3. DOHODA ZE ST. ANDREWS (ST. ANDREWS AGREEMENT)	39
5.4. POLITIKA VELKÉ BRITÁNIE V SEVERNÍM IRSKU V OBDOBÍ LET 2002-2007	40
6. DRUHÝ POKUS O DEVOLUCI (2007-2012)	42
6.1. VOLBY 2007	42
6.2. PŘEVEDENÍ POLICEJNÍCH A SOUDNÍCH PRAVOMOCÍ.....	42
6.3. VOLBY 2011	43
6.4. NEPOKOJE A ZÁKON O VLAJKÁCH	44
6.5. SYMBOLICKÉ PODÁNÍ RUKY.....	44
ZÁVĚR	46
POUŽITÁ LITERATURA	49

Seznam použitých zkratek

BIC	British-Irish Council (Britsko-irská rada)
BIIC	British-Irish Intergovernmental Conference (Britsko-irská mezivládní konference)
CCV	Cross-community vote (hlasování napříč komunitami)
CIRA	Continuity Irish Republican Army (Pokračující irská republikánská armáda)
DUP	Democratic Unionist Party (Demokratická unionistická strana)
EU	European Union (Evropská unie)
GFA	Good Friday Agreement (Velkopáteční dohoda)
IICD	Independent International Commission of Decommissioning (Nezávislá mezinárodní komise pro odzbrojování)
IMC	Independent Monitoring Commission (Nezávislá pozorovací komise)
IRA	Irish Republican Army (Irská republikánská armáda)
JMC	Joint Ministerial Council (Společná rada ministrů)
NIO	Northern Ireland Office (Kancelář pro Severní Irsko)
NIWC	Northern Ireland Women's Coalition (Severoírská ženská koalice)
NSMC	North/South Ministerial Council (Ministerská rada)
PIRA	Provisional Irish Republican Army (Prozatímní irská republikánská armáda)
OIRA	Official Irish Republican Army (Oficiální irská republikánská armáda)
PSNI	Police Service of Northern Ireland (Policie Severního Irska)
PUP	Progressive Unionist Party (Pokroková unionistická strana)
RIRA	Real Irish Republican Army (Pravá irská republikánská armáda)
RUC	Royal Ulster Constabulary (Královská ulsterská policie)
SDLP	Social Democratic and Labour Party (Sociálnědemokratická labouristická strana)
TUV	Traditional Unionist Voice (Tradiční hlas unionistů)
UDA	Ulster Defence Association (Ulsterská obranná asociace)
UKUP	UK Unionist Party (Unionistická strana Velké Británie)
USA	United States of America (Spojené státy americké)
UUAP	United Unionist Assembly Party (Spojená unionistická strana shromáždění)

UUC	United Unionist Coalition (Spojená unionistická koalice)
UUP	Ulster Unionist Party (Ulsterská unionistická strana)
UVF	Ulster Volunteer Force (Ulsterská dobrovolnická síla)

Úvod

Podepsání Velkopáteční dohody (GFA) v roce 1998 znamenalo ukončení třicet let trvajícího konfliktu v Severním Irsku. Dosažení dohody v sektářsky rozdělené společnosti mezi unionisty a nacionalisty představovalo téměř historický úspěch. Dohoda vytvářela na území Severního Irsku decentralizované správní orgány fungující na principu sdílení pravomocí mezi zástupci obou komunit. GFA obsahovala i mnoho kompromisů, aby ji obě strany byly schopné akceptovat. Již krátce po jejím podpisu vyvstaly na povrch první problémy spojené s vytvořením stabilního politického prostředí v Severním Irsku.

K pochopení významu GFA, událostí následujících její podpis a role Velké Británie v Severním Irsku ve 20. století je potřeba nastínit původ severoirského konfliktu a neúspěšné pokusy o mír. Roku 1921 stvrdila Anglo-irská dohoda rozdělení Irska na dvě územní jednotky a přejmenování Velké Británie na Spojené království Velké Británie a Severního Irska. (Irsko nadále zůstávalo součástí Commonwealthu, který opustilo v roce 1949.) (Deacon, Sandry, 2007, s. 156) Zde leží základy konfliktu mezi Irskem a Velkou Británií v otázce Severního Irska. Po 50 let (1921-1972) vládnutí UUP v tehdejší severoirském parlamentu docházelo na území Severního Irska k utlačování katolické menšiny. Ta se ocitla po roce 1921 na území nově vytvořeného státu, jelikož se Britové zasadili o vytvoření státního útvaru s co největším počtem protestantů na Irském ostrově. Utlačování katolické menšiny vyústilo na konci 60. let k vytvoření hnutí za občanská práva a vzniku ozbrojených nepokojů. Těch se účastnily staré i nově vzniklé polovojeenské organizace.

Snahy o zajištění budoucího demokratického soužití všech severoirských skupin obyvatelstva probíhaly od počátku 70. let 20. století. Dohoda ze Sunningdale z roku 1973, ani Anglo-irská dohoda z roku 1985, nevedly k úspěchu kvůli rozdílnosti názorů a požadavků obou komunit na budoucí správu Severního Irska. (McEvoy, 2008, s. 115) Konflikt nadále pokračoval do počátku 90. let. Určitým posunem vpřed se stal podpis Deklarace z Downing Street (*Downing Street Declaration*). Deklarace sice nepřinesla vznik institucionálních struktur, ale počítala s jejich vytvořením v budoucnu. Dohoda byla vnímána spíše jako cesta k uzavření konečné podoby mírové dohody. (Deacon, 2006, s. 110) Body obsažené v deklaraci se zamlouvaly oběma stranám. Republikáni

vítali právo obyvatel žijících na Irském ostrově svobodně rozhodovat o řešení problémů mezi severní a jižní částí ostrova. Unionisté schvalovali umožnění vstupu Sinn Féin k jednáním pouze za předpokladu, že dojde k ukončení násilí ze strany IRA. Tyto podmínky se staly hlavními důvody ve změnách vztahů mezi zúčastněnými stranami. (Deacon, Sandry, 2007, s. 166)

31. dubna 1994 IRA dostala svým závazkům a vydala prohlášení o ukončení angažovanosti v budoucích vojenských operacích. (Deacon, Sandry, 2007, s. 166) Stejný krok učinily i unionistické polovojenské skupiny. (Dixon, 2008, s. 241) Pochybnosti mezi oběma stranami zůstávaly, ale odklon od využívání násilí ve prospěch demokratických principů měl na úspěšnost budoucích jednání pozitivní efekt. Přesto k určitým násilnostem docházelo i přes vyhlášení klidu zbraní. Útoky vzájemnou nedůvěru nejen prohlubovaly, ale také reálně ohrožovaly pokračování mírového procesu. Nutnost odzbrojení všech polovojenských skupin na obou stranách konfliktu se tak zanedlouho stala hlavním těžištěm problému. (McEvoy, 2008, s. 115) Důležitým momentem ve změně politiky Velké Británie k Severnímu Irsku byl nástup Tonyho Blaira do premiérského křesla po vítězství Labour Party ve volbách do Dolní sněmovny parlamentu Spojeného království v roce 1997. (Šlosárčík, 2007, s. 237) Tony Blair okamžitě po nástupu do funkce vynaložil veškerou snahu, aby zajistil pokračování mírového procesu. Přesto jednání po dalších útocích v červnu a červenci 1997 málem zkrachovala. (Dixon, 2008, s. 263)

Opětovné vyhlášení klidu zbraní přijaly obě strany s obezřetností. V září téhož roku však britská vláda uznala, že trvajícím klidem zbraní ze strany IRA je důvodem, aby strana Sinn Féin byla připuštěna k jednání. (Deacon, 2006, s. 112) Unionisté nakonec zasedli k vyjednávacímu stolu se Sinn Féin 23. září 1997, po dlouhých 75ti letech. Jednání o podobě dohody trvalo od září 1997 do dubna 1998 a neobešla se bez komplikací, druhá největší unionistická strana – DUP se jednání vůbec neúčastnila. Dne 19. dubna 1998 byla GFA podepsána. (Dixon, 2008, s. 264-5)

Dosažení dohody sice představovalo nesmírný úspěch, ale již krátce po jejím podpisu se začaly objevovat první problémy spojené s vytvořením stabilního politického prostředí v Severním Irsku. Práce analyzuje politickou situaci po podpisu GFA v roce 1998 a hledá příčiny politické destabilizace. Zaměřuje se také na roli Velké Británie po

roce 1998 a pozoruje změny v přístupu britské vlády k Severnímu Irsku v jednotlivých obdobích.

Téma práce jsem se rozhodl zpracovat na základě osobního zájmu o Spojené království, snaze pochopení konfliktu a fungování politického systému v Severním Irsku a jeho přiblížení ostatním. Studie materiálů mi poskytla možnost nahlédnutí na problematiku konfliktu z obou stran. Při zpracovávání práce jsem vycházel z knih expertů na Severní Irsko, jakými jsou Derek Birrell, Paul Dixon nebo Colin Knox. K analýze fungování shromáždění v letech 1998-2012 mi zvláště pomohly knihy od Russella Deacona a Joanne McEvoy. Pro pochopení širších souvislostí a historie severoirského konfliktu jsem využil publikace od Jonathana Tonge *Northern Ireland: Conflict and Change* a *Northern Ireland*. V práci jsem použil i oficiální vládní dokumenty. Kvůli orientaci v současné severoirské politice jsem sledoval zpravodajské weby BBC, The Telegraph nebo The Guardian.

Odlišnost úvodního projektu od konečné verze práce vznikla v důsledku rozsahu zpracovávaného tématu. Kvůli rozsahu práce jsem upustil od vypracování historického kontextu, vzniku a vývoje Severního Irska. Tuto pasáž jsem byl nucen pouze nastínit v úvodu. Z důvodu lepší struktury práce pak představuji hlavní aktéry a politické strany Severního Irska na počátku práce. Poslední výrazná změna se týká britsko-severoírských vztahů, které jsem původně zamýšlel zařadit do kapitol *Vývoj pozice Severního Irska v rámci Spojeného království* a *Politický systém Severního Irska*. Po konzultaci s vedoucí práce prof. PhDr. Blankou Říčovou, CSc. jsem se rozhodl tuto pasáž zpracovat jako samostatnou kapitolu.

S ohledem na zaměření práce se zprvu věnuji terminologii a představení hlavních aktérů severoirského konfliktu a následného mírového procesu. Po jejich představení je práce rozdělena do tří velkých částí. První část se zabývá podpisem Velkopáteční dohody a institucionálních a strukturálních změn v politickém systému Severního Irska, které dohoda přinášela. Druhá část se zabývá charakteristikou britsko-severoírských vztahů po podpisu GFA. Vzhledem k absenci institucionalizace v určitých mezivládních vztazích a při setkáních mezi zástupci obou vlád, využívá práce knihu, článek a pasáž ze zprávy Dolní sněmovny Spojeného království o vztazích mezi vládou Velké Británie a decentralizovanými vládami Severního Irska, Skotska a Walesu

od profesora Ulsterské Univerzity Dereka Birrella. Třetí část práce sleduje a popisuje vývoj fungování severoirského shromáždění od roku 1998 do roku 2012. Ve stejném časovém období práce reflektuje roli a politiku britské vlády v Severním Irsku.

Metoda a cíl práce

Cílem práce je sledovat vývoj politického systému Severního Irska, ve kterém lze nalézt prvky konsociační demokracie, po uzavření Velkopáteční dohody v roce 1998. Práce se v období mezi lety 1998-2012 zaměří na severoirské shromáždění a analyzuje příčiny periodizace jeho fungování. Vzhledem k aktivní účasti britské vlády v uvedeném časovém období charakterizuje práce vztahy mezi vládami a roli vlády Spojeného království v Severním Irsku. Práce využije metody deskriptivní případové studie.

1. Hlavní aktéři

1.1. Terminologie

Hlavní štěpná linie mezi obyvateli Severního Irsku je náboženská – odděluje protestanty od katolíků. Obě náboženské skupiny obyvatelstva jsou hlavními aktéry konfliktu a mírového procesu v Severním Irsku. Z nich se profilují převládající ideové a politické směry. Protestanté jsou nejčastěji unionisté a lojalisté, katolíci pak nacionalisté a republikáni. Jednotlivé „podskupiny“ se od sebe primárně liší přístupem k řešení politických otázek. (Šlosárčík, 2007, s. 217-19) Paul Dixon uvádí, že termín unionista popisuje přívržence unie s Velkou Británií s odporem k násilí, který ji podporuje pomocí institucionálních prostředků. Označení lojalista sice také označuje přívržence unie, tedy unionistu, ale prosazujícího její obranu i za pomoci násilných metod. Lojalisté jsou méně početnější skupinou uvnitř unionistů. (Dixon, 2008, s. 13) Obdobné rozdělení platí i pro termíny nacionalista a republikán. Nacionalista se zasazuje o sjednocení severní části Irského ostrova s Irskou republikou, ale opovrhuje při dosažení svých cílů použitím násilí. Oproti tomu republikán se při snaze o dosažení stejného cíle užití násilí nebrání. Stejně jako lojalisté, i republikáni jsou méně početnější skupinou uvnitř hlavního proudu. (Dixon, 2008, s. 6-7) V literatuře však občas autoři pracují pouze s termíny popisující celek – unionisté/nacionalisté.

Všechny hlavní politické strany se profilují jako unionistické nebo nacionalistické (republikánské). I v jejich případě dochází na obou stranách politického spektra k rozlišení na základě umírněnosti a radikálnosti. V politickém systému Severního Irsku existují i strany, které se neřadí ani k jednomu proudu. Zastávají v něm však slabší pozici. Vnějšími aktivními účastníky konfliktu a mírového procesu jsou země Velké Británie a Irská republika. Zvláštní pozici v mírovém procesu pak zastávají Spojené státy americké.

1.2. Unionistické politické strany

V Severním Irsku existují dvě hlavní unionistické strany. Starší z nich, založená v roce 1905, je středopravicová **Ulsterská unionistická strana**¹ (*Ulster Unionist Party* – *UUP*). V období od roku 1921 do roku 1972 byla dominantní stranou v tehdejších

¹ Současným předsedou UUP je od roku 2012 Mike Nesbitt. (UUP, 2015)

² Home Rule je termín pro devoluci z 19. a počátku 20. století. Jedná se o právo určité decentralizované části státu vykonávat na daném území pravomoci veřejné správy, které ji svěřila ústřední vláda. (Deacon,

parlamentu, který byl pod správou tzv. Home Rule². (Dixon, 2008, s. 15) Politika strany v tomto období zvýhodňovala protestanty nad katolíky, což výrazně přispělo ke vzniku katolických hnutí za ochranu občanských práv. (Deacon, Sandry, 2007, s. 184) Ke konci dominance a vnitřnímu rozdělení strany přispěl i tehdejší předseda Brian Faulkner podpisem Dohody ze Sunningdale³. Strana podporovala větší integraci s Velkou Británií, obnovení pravomocí severoirské vlády a zlepšení vztahů s Westminsterem při řešení severoirských otázek. Odmítala naopak výraznější zahrnutí Irské republiky do politiky Severního Irska, což dohoda obsahovala. Irská angažovanost a problematika IRA se staly hlavními důvody názorového dělení strany i při podpisu Velkopáteční dohody⁴ (*Good Friday Agreement – GFA*) v roce 1998. Přestože předseda strany David Trimble GFA podepsal a stal se premiérem Severního Irska, UUP na začátku tisíciletí postupně ztrácela hlasy voličů ve prospěch mladší **Demokratické unionistické strany** (*Democratic Unionist Party – DUP*). (Dixon, 2008, s. 15)

Demokratická unionistická strana se zformovala na počátku 70. let z Protestantské unionistické strany (*Protestant Unionist Party*). Strana se definovala jako pravicová alternativa k UUP. Peter Robinson a Ian Paisley, zakladatelé DUP, jí vyčítali přílišnou umírněnost. Není proto překvapivé, že někteří z členů DUP udržovali styky s lojalistickými polovojenskými skupinami. (Dixon, 2008, s. 16) Úzké vztahy udržovala strana díky reverendu Paisleymu i se Svobodnou presbyteriánskou církví (*Free Presbyterian Church of Ulster*), jejíž lídrem byl Paisley již od 50. let. (McEvoy, 2008, s. 49-50) Strana sice také podporovala obnovení většinového severoirského shromáždění, ale oproti svým rivalům z UUP vystupovala mnohem kritičtěji vůči principu sdílení pravomocí, nacionalistům a Irské angažovanosti v severoirské politice. Strana zastávala přísnější stanovisko také v otázkách bezpečnosti Severního Irska. Ačkoliv DUP odmítla v roce 1998 podepsat GFA, obsadila po volbách téhož roku

² Home Rule je termín pro devoluci z 19. a počátku 20. století. Jedná se o právo určité decentralizované části státu vykonávat na daném území pravomoci veřejné správy, které jí svěřila ústřední vláda. (Deacon, Sandry, 2007, s. 17, 64)

³ Dohoda ze Sunningdale (*Sunningdale Agreement*) byl pokus britské a irské vlády o vytvoření výkonné moci v Severním Irsku na principu sdílení pravomocí. Násilné protesty a generální stávkou ze strany unionistů, zvláště kvůli vytvoření Irské rady (*Council of Ireland*), způsobily kolaps dohody. (Dixon, 2008, s. 136-8)

⁴ Pro dohodu se často používá i označení Belfastská dohoda (*Belfast Agreement*).

některá ministerská křesla ve vládě. Od vítězství ve volbách v roce 2003 je hlavní unionistickou stranou v zemi⁵. (Dixon, 2008, s. 16)

1.3. Nacionalistické politické strany

Shodně jako v případě unionistických stran dominují nacionalistickému proudu v Severním Irsku dvě strany. Středolevicová **Sociálně demokratická labouristická strana**⁶ (**Social Democratic and Labour Party – SDLP**) vznikla v roce 1970 z hnutí za ochranu občanských práv. (McEvoy, 2008, s. 52) Strana se od svého počátku snažila o sjednocení Irského ostrova pomocí konsensu většiny obyvatelstva. Kvůli nemožnosti dosažení takového cíle v blízké budoucnosti, orientovala strana svou snahu na vytvoření institucí zajišťujících spolupráci mezi Severním Irskem a Irskou republikou. (Coakley, 2010, s. 387) SDLP v tomto ohledu vedla dvojí politiku. Na jedné straně prosazovala výraznou politickou spolupráci s Irskou republikou, na straně druhé podporovala princip sdílení pravomocí mezi nacionalisty a unionisty. V rámci strany se následně utvořily dvě křídla, každé preferující jeden nebo druhý směr. SDLP se v průběhu severoirského konfliktu vyznačovala snahou o politické řešení nepokojů. Z toho důvodu kritizovala nejen zásahy policejních a vojenských složek, ale i násilí ze strany republikánů a lojalistů. Od svého založení představovala hlavní nacionalistickou stranu v zemi a jejím největším úspěchem byla Velkopáteční dohoda. Problémy s fungováním shromáždění po jejím podpisu, však přinesly straně prudký propad voličské podpory, což potvrdily hned následující volby v roce 2003, kdy ji porazila republikánská strana **Sinn Féin**. (Dixon, 2008, s. 9-10)

Republikánská strana Sinn Féin vznikla v Irsku již v roce 1905, ale současnou podobu získala až po rozštěpení republikánského hnutí na počátku 70. let. V roce 1969 vznikly jak uvnitř Sinn Féin, tak uvnitř Irské republikánské armády (IRA) dvě křídla. V rámci IRA to byla levicovější **Official IRA**⁷ (**OIRA**) a pravicovější **Provisional IRA**⁸ (**PIRA**), z níž se stala převládající síla v rámci hnutí. PIRA ovlivnila i směřování

⁵ V roce 2007 se strana domluvila na sdílení moci ve vládě se Sinn Féin, aby suspendované shromáždění opět nabylo svých pravomocí. V současné době je předsedou DUP a premiérem Severního Irsku Peter Robinson. (DUP, 2015)

⁶ V čele SDLP nyní stojí Alasdair McDonnell. (SDLP, 2015)

⁷ OIRA byla menší marxistická polovojenská skupina, která se snažila o vytvoření socialistického Irského státu. Svůj cíl usilovala prosadit pomocí politických prostředků, spíše než-li ozbrojené kampaně, ale přesto se jejím útokům přičítá více než 50 lidských obětí. (BBC, 2014)

⁸ PIRA byla největší polovojenská skupina vystupující pod názvem IRA. O sjednocení Irsku usilovala pomocí násilné konfrontace a bombových útoků. Útoky PIRA stály život přes 1800 osob. (BBC, 2014)

Sinn Féin v Severním Irsku. V průběhu let docházelo k dalšímu štěpení IRA⁹, a tak vznikly odnože jako **Continuity IRA**¹⁰ (**CIRA**) a **Real IRA**¹¹ (**RIRA**). Úzká provázanost mezi členy Sinn Féin a IRA (nejčastěji PIRA) znamenala politickou izolovanost Sinn Féin, kterou podporoval i stranický bojkot politické scény. Změnu stranické politiky určil na začátku 80. let nástup Gerry Adamse¹² a Martina McGuinnessa do čela strany. V roce 1986 ukončili bojkot a Sinn Féin zahájila klasickou politickou kampaň. Nové směřování strany nezměnily ani pokračující násilné akce ze strany IRA v Severním Irsku. IRA nadále odmítala partitionismus¹³ a princip sdílení moci. Odklon Sinn Féin od IRA však probíhal velmi pomalu. Přesto se Sinn Féin mírového procesu a jednání o podobě GFA účastnila a dohodu přijala. Svým podpisem strana stvrdila souhlas, že statut Severního Irska se nezmění bez souhlasu většiny obyvatel. Budoucí účast strany ve vládě se však stala jedním z hlavních bodů rozporu. Od roku 2001 je Sinn Féin nejsilnější nacionalistickou stranu v Severním Irsku, což potvrdila zatím ve všech následných volbách. V roce 2007 vstoupila Sinn Féin do vlády s DUP. (Dixon, 2008, s. 10-13)

1.4. Ostatní politické strany

Prakticky jedinou dlouhodobě stabilní stranou, která je schopna přilákat voliče napříč komunitami v Severním Irsku je středová **Strana Aliance**¹⁴ (**Alliance Party of Northern Ireland**). Členové strany, založené roku 1970, odmítají model dvou komunit unionistů a nacionalistů. (McEvoy, 2008, s. 61) Již od svého založení strana podporuje princip sdílení moci ve vládě. Aliance kritizovala části GFA, které podle ní spíše posilují rozdílnost napříč komunitami, ale celkově dohodu vnímala jako krok vpřed a přijala ji. V posledních dvou volbách do shromáždění Aliance vždy posílila o jedno křeslo, ale dosud pokaždé obsadila až páté místo. (Dixon, 2008, s. 17-18)

Zbýlé politické strany Severního Irska jsou spíše marginální. Ve volbách do shromáždění v roce 1998 uspěla s pěti křesly **Unionistická strana Spojeného**

⁹ Termín IRA vyskytující se dále v práci označuje převážně akce největší organizace – PIRA.

¹⁰ CIRA se odtrhla od PIRA v roce 1986, poté, co někteří z republikánů opustili politiku abstentionismu – strana se účastní voleb do shromáždění, ale odmítá v něm zasedat. Aktivní se stala až poté, co PIRA vyhlásila klid zbraní v roce 1994. (BBC, 2014)

¹¹ RIRA se zformovala v roce 1997. Byla považována za jednu z nejnebezpečnějších skupin odmítající GFA. Stojí za bombovými útoky z Omagh v dubnu 1998. (BBC, 2014)

¹² Gerry Adams je celoírským lídrem Sinn Féin již od roku 1983. (Sinn Féin, 2015)

¹³ V Irsku partitionismus odkazuje na názory irské politiky, kultury, geografie a historie, které ličí Severní Irsko a Irskou republiku jako odlišné.

¹⁴ Nynějším předsedou strany je David Ford. (Alliance, 2015)

království¹⁵ (*UK Unionist Party – UKUP*) Roberta McCartneyho (dříve v UUP) jako alternativa ke dvěma unionistickým stranám. (Deacon, Sandry, 2007, s. 186) Volební úspěch strana v následných volbách již nezopakovala. Dva mandáty získala po volbách 1998 **Progresivní unionistická strana** (*Progressive Unionist Party – PUP*) a až do roku 2011 vždy alespoň jeden její člen pravidelně usedal do lavic shromáždění. Po volbách 1998 disponovala dvěma poslanci také **Severoírská ženská koalice**¹⁶ (*Northern Ireland's Women Coalition – NIWC*) hájící primárně zájmy žen. Po volbách v roce 2007, respektive 2011 měla jednoho člena ve shromáždění severoírská **Strana Zelených** (*Green Party of Northern Ireland*) i **Tradiční hlas unionistů** (*Traditional Unionist Voice – TUV*). (ARK, 2015)

Do severoírského shromáždění pravidelně usedají i nezávislí kandidáti. Po všech dosud konaných volbách do shromáždění, se vždy alespoň jeden stal poslancem. (ARK, 2015)

1.5. Velká Británie

Autoři McGarry a O'Leary uvádějí, že britská vláda je za severoírský konflikt spíše nepřímo zodpovědná, díky částečně úmyslnému zanedbávání Severního Irska. To se podle nich projevilo dominancí UUP ve Stormontu¹⁷ po celou dobu jeho působení (1921 až 1972), proti čemuž žádná z britských vlád nikdy nic nenamítala. Změnu v postoji britské vlády si vynutil až počátek „The Troubles“¹⁸. Po vypuknutí nepokojů zahájila britská vláda vojenskou intervenci do Severního Irska. (McEvoy, 2008, s. 94) Podle Paula Dixona se však po vzniku „The Troubles“ již žádná z britských vlád neřídila svými sobeckými strategickými, ekonomickými či politickými zájmy v Severním Irsku. To lze doložit na faktu, že obě hlavní britské politické strany – Konzervativní strana (*Conservative Party*) i Labouristická strana (*Labour Party*) – zvažovaly jak možnost (výraznější) nezávislosti Severní Irska, tak spojení severní části ostrova se zbytkem Irské republiky. (Dixon, 2008, s. 333) Přes účast vojsk Jejeho Veličenstva za účelem uklidnění nepokojů se britská vláda paralelně snažila o vytvoření nových institucionálních struktur v Severním Irsku. (McEvoy, 2008, s. 94) Současně s „The Troubles“ navázala britská vláda zapomenutou spolupráci s Irskou republikou. Britové uznali potřebu vytvoření kooperačního kanálu mezi Severním Irskem a Irskou

¹⁵ Strana zanikla v roce 2008.

¹⁶ Koalice byla v roce 2006 rozpuštěna.

¹⁷ Název pro severoírský parlament v letech 1921-1972.

¹⁸ Označení pro 30 let trvající nepokoje v Severním Irsku (1968-1998).

republikou, aby nepokoje mohly ustát. (Coakley, 2010, s. 390) Dohoda ze Sunningdale z roku 1973 ani Anglo-irská dohoda z roku 1985 však dlouhotrvající mír nepřinesly. Další proměnu britské politiky přinesl přelom 80. a 90. let, kdy republikáni začali přehodnocovat svou strategii odporu, jelikož pochopili, že „nevítězí vojensky ani politicky“. (McEvoy, 2008, s. 98) Britové se nově snažili přesvědčit republikány, aby upustili od násilností a přesunuli se k využívání demokratických politických nástrojů. I přes nový směr jednání ani John Major z pozice britského premiéra nedokázal zajistit podepsání mírové dohody. Úspěšný byl v tomto ohledu až jeho nástupce Tony Blair, který si nastolení míru v Severním Irsku vytyčil jako jeden z hlavních cílů své vlády. (McEvoy, 2008, s. 92-102)

1.6. Irská republika

Historicky jsou v kontextu pozice Irské republiky vůči Severnímu Irsku důležité články 2 a 3 Irské ústavy 1937, ve kterých si nárokuje teritorium Severního Irsku. Stejně jako v případě Velké Británie byla i irská vláda nucena změnit dosavadní politickou strategii k Severnímu Irsku s vypuknutím „The Troubles“. Do té doby Irové zastávali víceméně jednotné stanovisko a vnímali Severní Irsko jako historickou součást republiky a Irského národa, s nimž dojde v budoucnu ke znovusjednocení. Trvalé nepokoje a nutnost uzavření míru si však vyžádaly ústupky i ze strany irské vlády, která se od 80. letech snažila o ukončení násilí a uzavření míru. (McEvoy, 2008, s. 102-12) Vzhledem k napojení Sinn Féin na IRA, irská vláda stranu nejen kritizovala, ale také aktivně bránila jejím členům vystupovat ve veřejných sdělovacích prostředcích. (Coakley, 2010, s. 388) Kvůli problematice Severního Irsku projeví Irští politici větší ochotu spolupracovat i se svými britskými kolegy. Podobně jako oni se snažili na počátku 90. let přimět republikány k politickému řešení konfliktu. Největší proměnu irské politiky přinesla výhra Fianna Féil ve volbách 1997 a nástup Bertie Aherna do úřadu premiéra. Irská vláda přestala jednat pouze s republikány a nově se zaměřila na všechny politické strany v Severním Irsku, aby zajistila jejich trvalou účast v mírovém procesu. Bertie Ahern musel přehodnotit postoje nejen irské vlády, ale hlavně veřejnosti k unionistům. Jedním z nejdůležitějších prvků nutných k uzavření GFA bylo silné partnerství mezi Tony Blairem a Bertie Ahernem. Obě vlády společnými silami podporovaly mírový proces a podpis GFA z roku 1998 pro ně v budoucnu sloužil jako vzor při jednání s oběma komunitami. (McEvoy, 2008, s. 102-12)

1.7. Spojené státy americké

Za vysokou mírou angažovanosti Spojených států amerických v severoirském konfliktu stojí irské kořeny více než 80 milionů obyvatel Spojených států, včetně politické reprezentace. Irští předci v rodinách amerických politiků znamenali výraznou lobbovací sílu v Kongresu. Irské kořeny měli často i samotní prezidenti jako John Fitzgerald Kennedy nebo Ronald Reagan. Odvrácenou stranou účasti USA v mírovém procesu je sponzorování polovojských skupin na obou stranách konfliktu. Účast USA na Irském ostrově se mnohdy setkala s odmítavým postojem, a to hlavně ze strany nacionalistů. K výraznému posunu v mírovém procesu a uzavření míru došlo až za prezidentsví Billa Clintona. (Deacon, 2006, s. 110-11) Spojené státy se mírových jednání aktivně účastnily a formálně je zde zastupoval senátor George Mitchell, předseda nezávislé mezinárodní komise. (Šlosárčík, 2007, s. 237) Komise měla „poskytnout nezávislý posudek na problematiku odzbrojování.“ (Dixon, 2008, s. 255)

2. Velkopáteční dohoda a vznik nového politického systému v Severním Irsku

2.1. Velkopáteční dohoda (*Good Friday Agreement – GFA*)

GFA byla podepsána dne 19. dubna 1998 a skládá se celkem z jedenácti článků. V úvodu vyjadřují podepisující strany víru, že dokument představuje „historickou možnost pro nový začátek.“ Dohoda má vést k „dosažení usmíření, tolerance, vzájemné důvěry a k ochraně a obhajobě lidských práv“ a to výhradně pomocí „demokratických prostředků“. Smlouva vyjadřuje „odpor k použití nebo hrozby síly pro jakýkoliv politický účel.“ Severní Irsko podpisem GFA zůstává v plném rozsahu součástí Spojeného království, což je „současné přání většiny obyvatelstva Severního Irska“. Přesto může v budoucnu dojít k „uplatnění svobodného práva na sebeurčení Severního Irska většinovou částí obyvatelstva“, což musí být obyvateli respektováno bez ohledu na jejich osobní preference. Občané Severního Irska však dostávají právo na občanskou sebeidentifikaci, jakožto občané Irští, Britští nebo obojího. Toto právo „držet jakékoliv občanství nebude v budoucnu ovlivněno jakýmkoliv změnami v postavení Severního Irska.“ Signatáři dohody také souhlasí, že obě vlády, irská a britská, mají možnost navrhopvat a podporovat změny týkající se ústavního postavení Severního Irska. (Agreement, 1998)

Hlavní úsek dohody se skládá ze tří částí. První část (*Strand One*) vytváří na území Severního Irska nové legislativní a exekutivní politické instituce, hlavně Severoirské shromáždění¹⁹ (*Northern Ireland Assembly*). (Agreement, 1998) Shromáždění bude disponovat „plnou zákonodárnou a výkonnou mocí nad politickými oblastmi, které nebudou pod kontrolou Westminsteru.“ (McEvoy, 2008, s. 133) Zákon rozděluje oblasti na tři skupiny:

- „s výjimkou“ (*excepted*) – oblasti, které zůstávají pod správou Westminsteru.
- „vyhrazené“ (*reserved*) – oblasti, které zůstávají pod správou Westminsteru, ale po uvážení mohou být v budoucnu přeneseny na shromáždění.

¹⁹ Severoirské shromáždění právně a s uvedenými legislativními pravomocemi stanovuje Zákon parlamentu Spojeného království o Severním Irsku z roku 1998 (*Northern Ireland Act 1998*), který Velkopáteční dohodu následoval. (McEvoy, 2008, s. 133)

- „převedené“ (*transferred*) – oblasti²⁰, které nově plně spadají pod pravomoci shromáždění. (Act, 1998)

Druhá část (*Strand Two*) dohody řeší nutnost rozvoje spolupráce, komunikace a narovnání vztahů mezi Severním Irskem a Irskou republikou. Vytváří proto Ministerskou radu (*North/South Ministerial Council – NSMC*), která je složená z členů Výkonného výboru shromáždění (*Executive Comittee of the Assembly*)²¹ a Irské vlády. (Agreement, 1998)

Třetí část (*Strand Three*) definuje nový přístup v povinnostech a spolupráci mezi Irskou republikou a Velkou Británií ve vztahu k Severnímu Irsku vznikem Britsko-irské rady (*British-Irish Council - BIC*) a Britsko-irské mezivládní konference (*British-Irish Inter-Govermental Conference – BIIC*). (Agreement, 1998) Signatáři GFA také souhlasí s přijetím Evropské úmluvy o lidských právech, Listiny práv Severního Irska, vytvořením komise pro rovnost, lidská práva a oběti konfliktu a s reformou policejních složek a justice. (Dixon, 2008, s. 266)

Vzhledem k protikladným stanoviskům nacionalistů a unionistů na budoucnost Severního Irska představovalo podepsání GFA mimořádný úspěch. Největší překážkou se při jednáních stala problematika odzbrojení polovojských skupin na obou stranách konfliktu. I z toho důvodu GFA pouze konstatuje, že se účastníci zavazují k použití „jakéhokoliv vlivu, který mohou mít, aby dosáhly odzbrojení všech polovojských skupin do dvou let.“ (Agreement, 1998) Skupiny, které nevyhlásily a nedodržovaly klid zbraní, nejsou oprávněny žádat o předčasné propuštění svých vězňů, které za normálních okolností proběhne do dvou let. (Dixon, 2008, s. 267) Prodlevu ve vyjednávání způsobila i citlivá povaha záležitostí policejních složek a trestního soudnictví. Strany nebyly schopné v době podpisu GFA dosáhnout shody a odložily převedení těchto záležitostí na dobu neurčitou. (Archick, 2015, s. 3) Dohoda měla za cíl přetvoření dosavadní politické praxe (Šlosárčik, 2007, s. 238), nově založené na principu sdílení pravomocí a měla vytvořit trvalé politické uspořádání a udržení míru v Severním Irsku. (Deacon, Sandry, 2007, s. 166-7) Podpis GFA formálně stvrdil

²⁰ Zemědělství, zdravotnictví a sociální služby, sociální zabezpečení, školství, životní prostředí, plánování, bydlení, ekonomický rozvoj, veřejné finance, místní vláda, sport, rovnost možností, služby pro mládež, knihovny, umění a kultura. (Birrell, 2009, s. 16)

²¹ *Executive Comittee of the Assembly* je název pro vládu Severního Irska.

devoluční snahy tehdejší britské vlády Tonyho Blaira v Severním Irsku a definoval nový směr v politice Severního Irsku, ale i Velké Británie a Irské republiky ve vztahu k němu.

2.2. Referendum

Severní Irsko a Irská republika uspořádaly k 22. květnu 1998 referendum ohledně podpory nově podepsané dohody. V severní části ostrova vyjádřilo podporu GFA 71,1 % občanů při volební účasti 81,1 % voličů. V Irské republice se sice referenda zúčastnilo pouze 55,6 % oprávněných voličů, přesto zde byl výsledek jednoznačnější a GFA podpořilo 94,4 % voličů. (ARK, 2015) Paul Dixon nachází jednu z příčin úspěchu referenda mezi unionisty ve zvolené rétorice Tonyho Blaira po podpisu GFA. Premiér, podle něj, svými projevy v unionistech vzbudil dojem, že Sinn Féin nezasedne ve vládě dokud se IRA kompletně neodzbrojí, aniž by to explicitně uvedl. Tím pravděpodobně zajistil zvýšení podpory GFA mezi skepticky naladěnými unionisty. Budoucí účast Sinn Féin ve vládě bez splnění těchto podmínek však znamenala ztrátu důvěry v kabinet Tonyho Blaira ze strany unionistů. (Dixon, 2008, s. 272-74)

Otázka podpory GFA rozdělovala i nově zvolené shromáždění Severního Irsku. Po prvních volbách v červnu 1998 podpořilo dohodu 80 členů shromáždění z celkového počtu 108. Dohodu podpořilo všech 42 členů nacionalistických stran - 24 členů SDLP a 18 členů Sinn Féin. (McEvoy, 2008, s. 121) Stoprocentní podporu ze strany nacionalistů zajistilo hlavně vytvoření Ministerské rady (NSMC), která zajišťovala rozvoj spolupráce mezi severem a jihem Irského ostrova, což považovaly obě strany za klíčové. (McEvoy, 2008, s. 128) Nacionalisté však vítali i závazky k reformám bezpečnosti, soudnictví a jazyka. (Dixon, 2008, s. 269) SDLP také souhlasila s nově vytvořeným modelem vnitřního rozdělení moci ve státě mezi oběma komunitami, který GFA přinášela. Oproti tomu v Sinn Féin nahlíželi na dohodu jako na nutnou fázi, která předchází sjednocení Irského ostrova. (McEvoy, 2008, s. 128) Přes rozdílnost obou politických stran tvořili nacionalisté uvnitř shromáždění v otázce podpory GFA kompaktní skupinu.

Unionisté byli, paradoxně, v otázce podpory dohody mnohem rozštěpenější. Dohodu přijalo 30 členů unionistických stran – 28 členů UUP a 2 členové PUP

(McEvoy, 2008, s. 121). Důvody jejich souhlasu představovaly následující body: upevnění pozice Severního Irsku v rámci Spojeného království; vytvoření nových vnitřních decentralizovaných struktur (McEvoy, 2008, s. 128); konec platnosti Anglo-Irské dohody; obnovení demokracie v Severním Irsku a vyvážení vzniku NSMC vytvořením BIC. (Dixon, 2008, s. 269) Zbýlých 28 členů shromáždění – 20 členů DUP, 5 členů UKUP a 3 nezávislí unionisté, GFA odmítlo. (McEvoy, 2008, s. 121) Jejich odmítavý postoj pramenil z obavy, že dohoda a kooperace po ose sever-jih povede v budoucnu ke sjednocení Irsku. Někteří členové měli, a jak se později ukázalo, oprávněné obavy ze zahrnutí Sinn Féin do vlády, pokud nedojde ke odzbrojení IRA. (McEvoy, 2008, s. 129) Nesouhlas vyjádřili i ohledně reformy policejních složek. (Dixon, 2008, s. 270) Členové DUP a UKUP považovali GFA za příliš velký kompromis. Vnitrostranické spory, kvůli hlasování o podeře GFA, se nevyhnuly ani UUP. V ní se zformovala frakce z členů, kteří GFA odmítali. Jejich postoj časem neoslabil, naopak se více upevnil. (Deacon 2006, s. 179) Zbýlých 8 členů shromáždění – 6 členů Alliance a 2 členové NIWC dohodu podpořilo. (McEvoy, 2008, s. 121)

Uvedené skutečnosti ilustrují, že většina členů shromáždění, kteří vyjádřili GFA podporu, byli nacionalisté. V dohodě však spatřovali jakýsi předstupeň k vytvoření sjednoceného Irského státu. Oproti tomu unionisté balancovali lehce nad nadpoloviční většinou členů shromáždění ve prospěch nově uzavřené dohody, a to kvůli obavám, že dohoda nacionalistům příliš ustupuje. Nutnost velkých kompromisů při, ale i po podpisu GFA s odstupem pár let přiznala i bývalá Státní tajemnice pro Severní Irsko Mo Mowlam. Ta mimo jiné uvedla „to, že GFA byla otevřena mnoha interpretacím, se ukázala být její síla i slabost – ale byl to jediný způsob jak dosáhnout dohody mezi všemi stranami.“ (Mowlam – citováno podle Dixon, 2008, s. 268) Částečná dvojznačnost a neshody ohledně odzbrojení polovojenských skupin se projeví jako klíčové oblasti v budoucím vývoji a fungování Severoirského shromáždění po podepsání GFA.

2.3. Změny v politickém systému Severního Irsku

Od počátku 70. let spravovalo většinu severoirských záležitostí v rámci Spojeného království britské vládní oddělení *Northern Ireland Office (NIO)*. Oddělení se skládalo ze státního tajemníka, jímž byla v roce 1998 při uzavírání GFA Mo Mowlam, a čtyř ministrů. Ministři se spolu s velkým počtem výborů starali o ústavní

záležitosti, bezpečnost, policejní složky, soudnictví, zemědělství, hospodářský rozvoj, vzdělání, životní prostředí, finance, zdravotnictví a sociální zabezpečení Severního Irsku. V dubnu 1998, krátce před podepsáním GFA, vydala kancelář dokument o možné budoucí struktuře parlamentu a vlády v případě podepsání dohody. (Deacon, 2006, s. 179) Institucionální a ústavní změny ve struktuře Severního Irsku měly být založeny na dvou pilířích. Prvním pilířem byla určitá forma principu sdílení moci nebo konsociační demokracie. Obdobný model byl pro možnost vytvoření stabilního politického uspořádání v zemi nezbytný. Druhým pilířem byl proces reformy. Reforma se měla týkat podpory a ochrany lidských práv a rovných příležitostí, policejních složek a soudnictví a každé významné oblasti veřejného života a občanské společnosti. (Cunningham, 2001, s. 121)

2.4. Severoirské shromáždění (Northern Ireland Assembly – NIA)

Severoírské shromáždění je tvořeno 108 poslanci, kteří jsou voleni poměrným volebním systémem pomocí Systému jednoho přenosného hlasu²² (STV). (Agreement, 1998) STV zajišťuje, že voliči z rozdělené společnosti budou mít ve shromáždění zástupce, se nimž se budou moci ztotožnit. (Deacon, 2006, s. 180) Volby probíhají ve stávajících 18 „westminsterských“²³ volebních obvodech, z každého z nichž je voleno 6 poslanců. (Northern Ireland Assembly, 2015) Kvůli zamezení dominance unionistů v parlamentu (Deacon, 2006, s. 180) nebo jakékoliv diskriminace menšin jsou v rámci legislativního procesu vytvořeny mechanismy proti jeho zneužití. (Cunningham, 2001, s. 119) Schvalování zákonů a klíčová rozhodnutí jsou rozhodovány pomocí tzv. cross-community vote²⁴. Cross-community vote existuje ve dvou formách. První formou je paralelní souhlas (*parallel consent*) – pro musí být většina přítomných, která musí zahrnovat většinu unionistů i nacionalistů. Druhou možnost představuje vážená většina (*weighted majority*) – pro návrh musí hlasovat alespoň 60 % hlasujících plus minimálně 40 % jak unionistů, tak nacionalistů. (Agreement, 1998)

²² Způsob volebního hlasování, kdy volič nevolí kandidátní listiny stran, ale jednotlivé kandidáty. Volič disponuje jedním hlasem (první preferencí), který udělí konkrétnímu kandidátovi – označí jej číslem 1. Následně může označit další kandidáty čísly 2, 3, 4... (následující preference, jimiž určí, komu má být jeho hlas přenesen, pokud ho kandidát vyznačený první preferencí nevyužije). (Chytilík et al., 2009, s. 220)

²³ Obvody jsou stejné jako při volbách do Dolní komory parlamentu Spojeného království.

²⁴ Všichni zvolení poslanci do Severoirského shromáždění musí v době svého zvolení prohlásit, zda-li se řadí k unionistům, nacionalistům nebo ostatním, aby mohla být cross-community volba uvedena do praxe. (Agreement, 1998)

Jedním z nejdůležitějších bodů GFA je vytvoření exekutivy Severního Irska. Vláda se skládá z premiéra, vicepremiéra a ministrů daných resortů, vytvořených podle strukturálního vzoru NIO. Vláda musí zahrnovat členy všech po volbách relevantních stran ve shromáždění. V rámci shromáždění je nově vytvořen poradní orgán ohledně sociálních, ekonomických a kulturních otázek – *Civic Forum*. (Agreement, 1998) Orgán zahrnuje zástupce obchodu, odborů, neziskového sektoru a další odborníky. (Dixon, 2008, s. 265) Všechny uvedené mechanismy mají zabezpečit, aby nedocházelo k utlačování jakékoliv menšiny na území Severního Irska a zároveň sloužit k zamezení dominance jedné z ideologií ve shromáždění.

2.5. Ministerská rada (*North/South Ministerial Council – NSMC*)

Rada složená z ministrů vlád Severního Irska a Irské republiky slouží pro rozvoj konzultace, kooperace a působení na Irském ostrově, které bude výhodné pro obě strany. (Agreement, 1998) NSMC tak nedisponuje exekutivními pravomocemi. (Cunningham, 2001, s. 120) K zasedání dochází na několika úrovních. Plenární zasedání probíhá dvakrát ročně za účasti vlád obou zemí. Na nižší úrovni, nedefinované množstevním zastoupením, dochází k řešení neshod v institucionálních záležitostech (např. přístup obou zemí k EU). Ve velmi úzce profilovaných tématech se schází pouze ministři paralelních resortů obou zemí. (Agreement, 1998)

2.6. Britsko-irská rada (*British-Irish Council – BIC*) a Britsko-irská mezivládní konference (*British-Irish Intergovernmental Conference – BIIC*)

Posledními nově vytvořenými institucemi v trojstranném vztahu Severní Irsko-Irsko-Velká Británie je Britsko-irská rada (*British-Irish Council – BIC*) a Britsko-irská mezivládní konference (*British-Irish Intergovernmental Conference – BIIC*). Členství v BIC náleží nejen zástupcům britské a irské vlády, decentralizovaných orgánů Severního Irska, Skotska a Walesu, ale také zástupcům ostrova Man a Normanských ostrovů. Podobně jako NSMC se rada schází v odlišných formátech. Členové rady se schází dvakrát ročně na summitu. Pravidelněji se opět schází ministři paralelních resortů v rámci úzce profilovaných témat. (Agreement, 1998) Rada si klade za cíl pozvednutí úrovně výměny informací a konzultace a vyvinutí maximálního úsilí při dosažení dohody o spolupráci v otázkách společného zájmu. (Northern Ireland Assembly, 2015)

Oblastí společného zájmu je mnoho a často jsou rozšiřovány. Patří mezi ně některé ze stejných oblastí jako v NMSC, ale také oblasti zabývající se zneužíváním drog, vězenstvím, energetikou, digitalizací nebo sportem. (Celkový výčet oblastí lze najít na britishcouncil.org.) V určitém ohledu rada slouží jako protiváha NMSC.

V rámci třetí části GFA je kromě BIC vytvořena také Britsko-irská mezivládní konference (BIIC). Ta přináší bilaterální spolupráci mezi irskou a britskou vládou v záležitostech společného zájmu. Vzhledem k zvláštnímu zájmu Irské republiky v Severním Irsku umožňuje BIIC irské vládě vyjadřovat se k rozhodnutím v nepřenesených záležitostech týkajících se Severního Irsku. Konference se schází ve stejném formátu jako BIC. (Agreement, 1998)

3. Charakteristika britsko-severoírských vztahů po roce 1998

Proces devoluce ve Spojeném království definoval i nové vztahy mezi decentralizovanými vládami Severního Irsku, Skotska a Walesu a vládou Spojeného království. Vyjma vytvoření BIC, existují ještě tři formy více, či méně formálních vztahů mezi zástupci vlád Severního Irsku a Spojeného království. (Některých se účastní i zástupci vlád Skotska a Walesu.) (Birrell, 2012b, s. 274):

- 1) Bilaterální vztahy mezi vládami Severního Irsku a Spojeného království.
- 2) Vztahy mezi decentralizovanými vládami a vládou Spojeného království.
- 3) Vztahy v rámci parlamentu Spojeného království.

3.1. Bilaterální vztahy mezi vládami Severního Irsku a Spojeného království

Podepsáním GFA a zformováním severoírské vlády získaly vztahy mezi Severním Irskem a Spojeným královstvím větší institucionální podobu. Na této úrovni jsou však vztahy relativně nestrukturované a schůzky se týkají především současných problémů. (Birrell, 2015, s. 3) V první fázi devoluce v Severním Irsku trval vývoj vztahů jen krátce – od roku 1999 do roku 2002. V období přímé vlády z Westminsteru v letech 2002 – 2007 byly institucionální vztahy kvůli neexistenci exekutivy v Severním Irsku opět zpřetřhány. V současnosti se vztahy vyvíjí od roku 2007. (Birrell, 2012b, s. 274) Nejčastěji dochází k jednáním mezi zástupci vlád Severního Irsku a Spojeného království na úrovních:

- 1) premiér/vicemiér a premiér Spojeného království
- 2) premiér/vicemiér a státní tajemník pro Severní Irsko
- 3) ministři Severního Irsku a ministři Spojeného království
- 4) ministři Severního Irsku a ministři Kanceláře pro Severní Irsko

Schůzky mezi premiéry obou zemí nejsou časté. V případě svolání schůzky se jí účastní společně premiér i vicemiér za Severní Irsko, díky ústavně rovnému postavení mezi jejich pozicemi. Premiér Spojeného království je často doprovázen státním tajemníkem pro Severní Irsko, takže se první dvě úrovně jednání prolínají.

(Birrell, 2015, s. 3) Jednání mezi premiéry Severního Irska a Spojeného království jsou svolávány hlavně kvůli neshodám ohledně rozdělení financí pro decentralizovanou vládu, konzultaci politických problémů a občas i z důvodu bezpečnostní hrozby. Trend ve schůzkách mezi premiéry se změnil s nástupem Davida Camerona. Cameron veškerá jednání mezi vrcholnými představiteli obou vlád přesměřoval na státního tajemníka. Sám se schůzek příliš neúčastní. (Birrell, 2012b, s. 278-9) Cameronovo rozhodnutí evokuje určitou neochotu čelit problémům decentralizovaných systémů ve srovnání s jeho předchůdci. Otázka Severního Irska však pro něj není palčivým problémem i z důvodu relativně stabilní politické situace v zemi během jeho vlády.

Jednu z nejdůležitějších funkcí ve vztahu Severního Irska s vládou Jejeho Veličenstva má státní tajemník pro Severní Irsko. Státní tajemník je odpovědný primárně za nepřenesené záležitosti²⁵ na území Severního Irska. Nese však zodpovědnost i za zákony odsouhlasené shromážděním, které ovlivňují převedené záležitosti. Státní tajemník je formálním zprostředkovatelem mezi exekutivou Severního Irska a kabinetem Spojeného království, kde zastupuje zájmy Severního Irska. (Birrell, 2012b, s. 275) Ke schůzkám mezi severoirským premiérem a státním tajemníkem dochází, i díky rozhodnutí Davida Camerona, poměrně často. Jednání se primárně týkají bezpečnosti a ústavních a legislativních změn. (Birrell, 2015, s. 3)

Další úrovní jsou vztahy mezi ministry obou vlád. Kromě jednání v BIC bývají schůzky mezi ministry obou vlád nepravidelné, jsou omezeny na pole jejich působnosti a řešení současných problémů. (Birrell, 2012b, s. 275) Při schůzkách mezi ministry záleží i na příslušnosti k politické straně v Severním Irsku. Unionistické strany a strana Aliance jsou zvyklé řešit politické, finanční a bezpečnostní krize s vládou Spojeného království. SDLP a Sinn Féin se radí spíše s irskou vládou. (Birrell, 2012b, s. 280)

K jednání mezi ministry severoirské vlády a Kanceláře pro Severní Irsko nedochází tak často, důležité záležitosti řeší spíše premiér. Schůzky jsou svolávány hlavně kvůli sociálním reformám a otázkám financí. (Birrell, 2015, s. 4)

²⁵ Viz kapitola 2.1 Velkopáteční dohoda (*Good Friday Agreement – GFA*).

3.2. Vztahy mezi decentralizovanými vládami a vládou

Spojeného království

Druhou formou jsou vztahy mezi představiteli decentralizovaných vlád Severního Irsku, Skotska a Walesu. Některých jednání se účastní i zástupci vlády Spojeného království. Opět existuje několik úrovní (*Vzhledem k tématu se práce zabývá pouze schůzkami, kterých se účastní i zástupci britské vlády – pozn.*):

- 1) Společná rada ministrů (*Joint Ministerial Council – JMC*, účastní se vláda Spojeného království).
- 2) Summity decentralizovaných vlád.
- 3) Dvoustranné zasedání ministrů decentralizovaných vlád.
- 4) Třístranné zasedání ministrů decentralizovaných vlád.
- 5) Čtyřstranné zasedání ministrů (účastní se i zástupci Spojeného království).

Nové institucionální struktury slouží hlavně pro konzultaci, kooperaci a projednávání sporů mezi decentralizovanými vládami Severního Irsku, Skotska, Walesu s vládou Spojeného království. Hlavní je v tomto ohledu Společná rada ministrů (JMC), která byla založena v roce 2001 dokumentem *Memorandum of Understanding*. Zformování JMC bylo poměrně problematické a stabilně fungují všechny formální struktury až od roku 2008. (Birrell, 2015, s. 4-5) K zasedání dochází ve třech formách:

Plenární (*Plenary*)

Domácí (*Domestic*)

Evropa (*Europe*)

Rada byla přijata jako mechanismus nejen pro řešení politických a legislativních problémů, ale také jako agenda pro budování respektu mezi decentralizovanými vládami s vládou Spojeného království. JMC má zároveň přispět ke koordinaci společné evropské a mezinárodní politiky. (*Memorandum of Understanding*, 2001) I přes pochyby o jejím fungování důležitost rady od roku 2008 roste. Nejčastější jsou zasedání domácí a evropské formy rady. Na nejvyšší úrovni dochází k zasedáním zřídka. (Birrell, 2012b, s. 279)

Společná setkání premiérů/ministrů decentralizovaných vlád s premiérem Spojeného království nebo členy vládního kabinetu nejsou organizovaná ani pravidelná. Čtyřstranné schůzky mezi premiéry všech zemí téměř ukončil nástup Gordona Browna na pozici britského premiéra, kvůli jeho problematickému vztahu s Alexem Salmondem, premiérem Skotska. (Birrell, 2012a, s. 211) Pravidelnými se staly pouze čtyřstranné schůzky mezi ministry financí. Relativně pravidelně se spolu schází i ministři životního prostředí, zemědělství a průmyslu. Jedná se o nejčastější formu schůzek ministrů všech vlád. (Birrell, 2012b, s. 275-6)

3.3. Vztahy v rámci parlamentu Spojeného království

Mezi decentralizovaným parlamentem Severního Irska (platí i pro Skotsko a Wales) a Westminsterským parlamentem neexistuje autorizovaný komunikační kanál. Přesto existuje určitá forma vztahů mezi členy severoirského shromáždění (často členů exekutivy Severního Irska) a členy parlamentu Spojeného království. K takové situaci dochází díky tzv. duálnímu mandátu – členové shromáždění Severního Irska mohou být v případě zvolení i členy parlamentu Spojeného království. Na účast členů severoirského shromáždění ve Westminsteru lze nahlížet jako na další formu vztahů mezi oběma vládami a parlamenty. (Birrell, 2012a, s. 222-3) V současné době je možné, že duální mandát zanikne po volbách do Westminsteru v roce 2015. Rozhodnutí však nebylo potvrzeno. (Birrell, 2012b, s. 278)

3.4. Výsledky jednání

Na zmíněných úrovních dochází k jednání u všech decentralizovaných vlád – Severního Irska, Skotska i Walesu. V případě Severního Irska dochází ke spolupráci mezi vládami Severního Irska, Irské republiky a Velké Británie ještě na úrovni NSMC, respektive BIC. (Birrell, 2012b, s. 274) Vzhledem k principu sdílení pravomocí zahrnují v případě Severního Irska schůzky téměř vždy více politických stran. Rozdělení a unikátnost politického spektra v Severním Irsku do určité míry zabraňuje sblížování se mezi severoirskými a britskými politickými stranami. Výjimkou v tomto ohledu byla UUP, která dříve úzce spolupracovala s Konzervativní stranou. (Birrell, 2012b, s. 282)

Úspěšnost jednání premiérů nebo ministrů velmi záleží na konkrétním probíraném tématu. Řešení krize politického systému a decentralizace v Severním Irsku jsou naopak téměř vždy úspěšné. A to i přes fakt, že musí dojít ke shodě mezi vládami

Spojeného království a Irska a politickými stranami Severního Irska. Jako důkaz poslouží *St. Andrew Agreement* (viz kapitola 5.3) nebo *Hillsborough Castle Agreement* (viz kapitola 6.2). (Birrell, 2012b, s. 280)

4. Od prvních voleb po trvalou suspendaci severoirského shromáždění (1998-2002)

4.1. První volby do shromáždění

První volby do shromáždění proběhly 25. června 1998. Výsledkem voleb bylo vítězství UUP v přepočtu na mandáty, kterých získala 28. Druhá skončila SDLP s 24 křesly, DUP disponovala 20 mandáty a poslední silně zastoupenou stranou se stala Sinn Féin s 18 křesly. Alliance disponovala pouze 6 mandáty, což bylo o jeden více než-li UKUP. Po dvou poslancích měly strany PUP a NIWC. Do shromáždění se dostali ještě tři nezávislí unionističtí kandidáti, kteří následně zformovali společnou koalici *United Unionist Assembly Party – UUAP*²⁶. Unionisté nesouhlasící s GFA (DUP, UKUP a UUAP) měli ve shromáždění celkem 28 členů, což se rovnalo poslancům za UUP. Aby nedošlo k zablokování shromáždění ze strany těchto unionistických stran, spojila se UUP se dvěma poslanci za PUP. (ARK, 2015)

Nově zvolení poslanci se poprvé sešli 1. července 1998. Pomocí CCV zvolili Speakera – John Alderdice (Alliance), premiéra – David Trimble (UUP) a vicepremiéra – Seamus Mallon (SDLP). (Deacon, 2006, s. 183-84) Ústavně jsou si pozice premiéra a vicepremiéra rovné. (Birrell, 2012, s. 274) První zasedání shromáždění předčasně ukončil David Trimble, když prohlásil, že nejmenuje své ministry, dokud IRA nezahájí proces odzbrojování. (Deacon, 2006, s. 183-84) I přes výroky nově zvoleného premiéra zaútočili v létě 1998 odpůrci GFA, jak unionisté, tak nacionalisté. Útoky na civilní obyvatelstvo provázeli shromáždění po celou dobu jeho prvního funkčního období. Po útocích z léta 1998 naléhala Irská vláda na IRA, že trvající násilnosti a selhání odzbrojovacího procesu budou znamenat vyloučení Sinn Féin z vlády Severního Irska. Situaci neuklidnila ani britská vláda, která před porušováním klidu zbraní do určité míry odvracela zrak. (Dixon, 2008, s. 293) Nerozhodla ani o zastavení předčasného propouštění vězňů z řad polovojenských organizací, které schválila krátce po podepsání GFA, aby pro ni v jejich řadách získala větší podporu. (Coakley, 2010, s. 401) Vlády Irska a Velké Británie s podporou Spojených států amerických nakonec vydaly

²⁶ UUAP, později se koalice přejmenovala na UUC (*United Unionist Coalition*).

Deklaraci z Hillsborough²⁷ (*Hillsborough Declaration*), která reflektovala neschopnost odzbrojení ze strany IRA. Republikáni se však nadále odmítali zavázat ke konkrétnímu termínu odzbrojení. Kritika obou vlád se snesla i na UUP, kvůli rozhodnutí nepřijímat další devoluční kroky, dokud se IRA nezačne zbraní zbavovat. (Dixon, 2008, s. 293-94) Dvouletá lhůta pro odzbrojení všech polovojenských složek nebo spíše „využití všech dostupných vlivů“ na odzbrojení, obsažená v GFA, se tak ukázala být formulací příliš obecnou a neefektivní pro zajištění skutečně dlouhodobě fungujícího politického systému a míru ve společnosti.

4.2. Vláda bez ministrů

18. prosince 1998 uzavřel Trimble s Mallonem dohodu ohledně struktury vlády, kterou bude nově tvořit kromě jejich pozic také deset ministrů²⁸. (Deacon, 2006, s. 184) Vytvoření deseti ministerstev požadoval Seamus Mallon, aby nedošlo k marginalizaci významu některé z vládních stran. V případě deseti ministerstev bude mít každá strana minimálně dva ministry. Celkový počet vlády o 12 členech zaručil rozdělení vlády mezi 6 unionistů a 6 nacionalistů. (Wilford, 2008, s. 71) Vláda sice získala podobu, ale problémem stále bylo jmenování ministrů, které Trimble odmítal, dokud IRA nezačne s odzbrojením.

O urychlení devolučního procesu se pokusili britský premiér Tony Blair a irský taoiseach Bertie Ahernem. 2. července 1999 společně předložili Severnímu Irsku smluvené stanovisko obou vlád k budoucímu vývoji devoluce – *The Way Forward*²⁹. (Deacon, 2006, s. 185) Dokument zdůrazňoval, že odzbrojení všech polovojenských skupin začne proběhnout do května 2000. David Trimble byl ochoten pokračovat v procesu devoluce, pokud současně bude probíhat proces odzbrojení. Dokument však nakonec odmítl, protože neobsahoval doložku o vyloučení Sinn Féin z vlády, pokud IRA stanovený termín nedodrží. (Dixon, 2008, s. 294) Výkonná moc se přes rok skládala pouze z premiéra a vicepremiéra, což značně limitovalo její možnosti. Stejně jako premiéři Velké Británie a Irska byla i státní tajemnice Mo Mowlam ve snaze vytvoření exekutivy neúspěšná. UUP se svolaného zasedání vůbec nezúčastnila a

²⁷ Deklarace z Hillsborough stanovovala podmínky pro pokročení směrem ke zřízení výkonné moci v Severním Irsku. (CAIN, 2014)

²⁸ Velkopáteční dohoda limitovala počet ministerstev – minimální možný počet byl šest, maximální deset. (Agreement, 1998)

²⁹ *The Way Forward* byl návrh ohledně budoucího směřování devoluce ve Skotsku, Walesu a Severním Irsku. (CAIN, 2015)

požadavek, aby byla vláda tvořena nejméně třemi prohlášenými nacionalisty a třemi prohlášenými unionisty odmítli poslanci za DUP, UKUP i Alianci. Jmenování ministrů bylo opět odloženo. Na protest proti odmítavému stanovisku UUP následně rezignoval na post vicepremiéra Seamus Mallon (SDLP) (Deacon, 2006, s. 185) a dosažení shody o vytvoření fungující výkonné moci v Severním Irsku se zdálo v nedohlednu.

Kvůli rezignaci vicepremiéra, stagnaci vývoje v Severním Irsku a horšícímu se vztahu mezi státní tajemnicí a unionisty – vyčítali jí příklon k nacionalistům, kvůli neodsouzení činů IRA z léta 1998 – byla Mo Mowlan na postu státní tajemnice pro Severní Irsko 11. října 1999 nahrazena Peterem Mendelsonem. Nový státní tajemník rezignaci Seamuse Mallona nepřijal. (Deacon, 2006, s. 186) Stagnaci devoluce pomohly překonat dvě události. Mitchellova komise vydala posudek o přezkoumání realizace GFA, který přiměl unionisty upustit od podmínky, že se IRA musí vzdát svých zbraní, než mohou zástupci Sinn Féin zasednout ve vládě. (Archick, 2015, s. 3) Situaci pomohla překvapivě i IRA, když se rozhodla alespoň vyslat své zástupce k jednání s nově vytvořenou Mezinárodní nezávislou komisí pro odzbrojování³⁰ (IICD) pod vedením Johna de Chastelaina. Premiér s novou nadějí stanovil termín pro výrazný posun v procesu odzbrojení na konec ledna 2000. S tímto datem spojil svou rezignaci na post premiéra, pokud by jednání zkrachovala. (Deacon, 2006, s. 186) Hrozba rezignace měla dvojí význam. Pouze tak dokázal premiér získat na sjezdu UUC³¹ podporu pro vstup UUP do vlády. (Dixon, 2008, s. 296) První úspěchy Davida Trimblea vytvořily dojem, že devoluce v Severním Irsku konečně začala nabývat konkrétních obrysů. (Deacon, 2006, s. 186-87) Na počátku října 1999 se strany účastnily nového vyjednávání o vládě i přes neexistenci záruky, že IRA termín splní. (Dixon, 2008, s. 295-6)

4.3. První suspendace shromáždění

Ministři všech deseti resortů byli na základě konsenzu čtyř nominujících stran – UUP, SDLP, DUP, Sinn Féin – jmenováni 29. listopadu 1999. Volba ministrů proběhla podle podílu hlasů získaných ve volbách. (Dixon, 2008, s. 296) Ve výsledku

³⁰ Independent International Commission on Decommissioning (IICD) byla komise ustanovená v roce 1997 jako součást k jednání o podobě Velkopáteční dohody, která měla dohlížet na odzbrojení polovojenských skupin. (Departement of Justice and Equality, 2015)

³¹ Ulster Unionist Council byl orgán založený v roce 1905, který sdružoval přívržence unionismu v Severním Irsku. Právě z UUC se následně zformovala politická strana UUP, ale UUC dodnes zůstává jejím kontrolním orgánem. (Coakley, 384)

disponovaly strany UUP a SDLP třemi a DUP a Sinn Féin dvěma ministerstvy. (Deacon, 2006, s. 186-87) Ministři za DUP následně sice vykonávali své ministerské povinnosti, ale jako součást protestu vůči GFA se neúčastnili vládních schůzí ani zasedání NSMC, kvůli čemuž jí zbylé strany zablokovaly možnost účasti v BIC. DUP podle vlastní potřeby zastávala pozice jak vládní, tak opoziční strany. Jednání DUP sice mírně komplikovalo chod vlády, ale nezneschopnilo ji. (Wilford, 2008, s. 71-72)

Pravomoci byly oficiálně přeneseny na vládu 2. prosince 1999, čímž také právně skončily nároky na Severní Irsko obsažené v Ústavě Irské republiky. (Dixon, 2008, s. 297) Ihned po sestavení vlády jmenovali poslanci shromáždění členy statutárních poradních výborů pro jednotlivá ministerstva a členy stálých výborů³². (Deacon, 2006, s. 186-87) Výbory mají zajišťovat bezproblémový chod a prostředky pro fungování shromáždění. (Guide, 2011) Na závěr jmenovali poslanci členy rady NSMC a BIC. K jejich prvnímu zasedání došlo 13. prosince v případě NSMC, respektive 17. prosince v případě BIC. (Dixon, 2008, s. 297) Vyvrcholením nabytí veškerých pravomocí shromáždění se stal 24. leden 2000, kdy byli zvoleni předsedové a místopředsedové stálých výborů a následně i tři zástupci Speakera. (Deacon, 2006, s. 187-88) Po bezmála dvou letech po podepsání GFA konečně disponovalo shromáždění reálnými exekutivními prostředky. Fungování shromáždění však netrvalo dlouho. I přes varování státního tajemníka Petera Mendelsoona, že „pokud nedojde k odzbrojení, tak nedojde k plné realizaci Velkopáteční dohody ani k devoluci v Severním Irsku“ (Mandelson, 2000), byl pokrok v jednáních mezi IRA a IICD nedostatečný. Termín pro dosažení výrazného průlomu v odzbrojení, který byl stanovený na konec ledna 2000 a se kterým svázal svou rezignaci premiér David Trimble, byl nedostižný. (Knox, 2010, s. 9) Odstoupení premiéra by pravděpodobně znamenalo kolaps výkonné moci v Severním Irsku s řešením krize v nedohlednu. (Deacon, 2006, s. 188) Britové se navíc obávali, že by strana mohla Trimblea na postu předsedy strany nahradit jiným kandidátem. Někým, kdo by GFA nemusel podporovat jako Trimble. (Archick, 2015, s. 4) Peter Mandelson proto učinil 11. února 2000 radikální rozhodnutí. K půlnoci 12. února suspendoval shromáždění a znovu zavedl na území Severního Irsku přímou vládu³³ (*direct rule*). (Act, 2000a) Zákon o Severním Irsku z roku 2000 narychlo schválil britský parlament a

³² Audit Committee, Business Committee, Committee of the Centre, Procedure Committee, Public Accounts, Standards and Privileges.

³³ Přímá vláda nad Severním Irskem trvala od roku 1972 až do vzniku severoirské vlády v roce 1999. (Deacon, 2006, s. 108)

právně tím posvětil rozhodnutí Státního tajemníka. Zákon sice suspendoval severoirské shromáždění, ale zachovával pozici premiéra a vicepremiéra. (Dixon, 2008, s. 295-96)

4.4. Znovunastartování devoluce

Mírový proces byl pod tlakem nepřetržitě od podepsání GFA, ale současná situace mohla znamenat konec snah o vytvoření fungující demokracie na principu sdílení pravomocí. I proto okamžitě po suspendaci shromáždění vyjednávali premiéři Velké Británie a Irsko o způsobu znovuoživení shromáždění. David Trimble byl ochoten opět vstoupit vlády s nacionalisty, aniž by se IRA prvně vzdala svých zbraní. Kvůli tomu čelil v UUP mnohem většímu vnitrostranickému tlaku. (Dixon, 2008, s. 297) Největšímu tlaku však byla vystavena Sinn Féin. Obě vlády viděly cestu za obnovením shromáždění ve splnění podmínek odzbrojení. Prostřednictvím Sinn Féin tlačily na IRA k závázání se k jasnému termínu. Výsledek jednání představili premiéři 5. května 2000. (Deacon, 2006, s. 188) 22. května se může obnovit činnost shromáždění pod podmínkou, že polovojenské organizace bezodkladně uvedou, že své zbraně kompletně a prokazatelně vyřadí z činnosti. (CAIN, 2014d) IRA ve své odpovědi ze druhého dne výlučně vyřazení zbraní z činnosti téměř nezmínila, ale jako důkaz budování důvěry se otevřela možnosti předání určité části zbraní nezávislé komisi. David Trimble 27. května získal podporu strany o opětovný vstup do vlády se Sinn Féin, i když pouze mírnou – pro hlasovalo 53 % členů UUP. Premiér se své straně musel výměnou za podporu zavázat, že prosadí ponechání názvu RUC pro policejní složky, což bylo předmětem probíhající reformy policejních složek (viz níže). Shromáždění a vláda začaly opět fungovat 29. května 2000. (Deacon, 2006, s. 188)

Vládní strana DUP stále více namítala proti sdílení moci ve vládě se Sinn Féin. Navrch ke svému protestu ve formě neúčasti na vládních setkáních strana učinila rozhodnutí, že její ministři vždy po několika měsících rezignují a post obsadí jiný poslanec za DUP. (CAIN, 2014a) Situace ve shromáždění byla tak napjatá, že DUP dokonce navrhla vyloučení Sinn Féin z vlády. Vzhledem k nutnosti schválení návrhu skrze CCV snaha DUP neměla šanci na úspěch. Hlasování však odhalilo změnu smýšlení v rámci UUP. Čtyři členové nejsilnější unionistické strany ve shromáždění hlasovali pro návrh DUP. Ze třiceti členů (UUP + PUP) podporujících sdílení pravomocí po volbách 1998 jej nově podporovalo jen 26. Odpůrci dohody v řadách unionistů získali většinu. (Deacon, 2006, s. 188-89) Činy ze strany DUP a rebelující

poslanci UUP jen podtrhli obavy o vznik dlouhodobě funkční vlády. Vláda se dočkala jen drobných pokroků, jakým bylo například první zasedání *Civic Forum* nebo vytvoření a schválení vládního programu v říjnu 2000.

Vládní a společenská krize se netýkala pouze odzbrojení IRA a reformy policie. Tématem nových rozporů se staly vlajky na veřejných budovách. Protesty ohledně rozhodnutí vyvěsit vlajky unie na všech veřejných budovách znamenaly rezignaci státního tajemníka Petera Mandelсона na začátku roku 2001. K uklidnění situace vůbec nepřispělo propuštění poslední velké skupiny vězňů z řad polovojenských skupin. (Deacon, 2006, s. 189-94)

David Trimble využíval veškeré dostupné metody jak donutit IRA ke spolupráci skrze Sinn Féin. Oběma ministrům strany odmítl povolit účast na zasedání NSMC. Ministři však jeho rozhodnutí obcházeli pomocí neoficiálních schůzek se členy NSMC podle vlastní potřeby. (Deacon, 2006, s. 189) IRA sice na konci června 2000 nechala nezávislou komisi nahlédnout do svého arzenálu, ale žádných zbraní se nezbavila. Republikáni argumentovali tím, že jim britská vláda nevyšla vstříc ohledně reformy policie a demilitarizace Severního Irska. Stagnace v otázce odzbrojení znamenala další rezignaci Davida Trimblea na post premiéra k 1. červenci 2001. Zastupujícím premiérem se stal Reg Empey z UUP. (Knox, 2010, s. 10) Probíhal prakticky identický scénář jako při první rezignaci premiéra a i přes dohodu Irska a Velké Británie se stranami Severního Irska opět nebyl přijat časový plán pro odzbrojení IRA. John Reid, nový státní tajemník, byl nucen 10. srpna 2001 – po šesti týdnech od premiérovi rezignace – opět suspendovat shromáždění. Tentokrát pouze na 24 hodin (Act, 2000b). Hlavním důvodem suspendace byla ústavní klíčka k získání dalších šesti týdnů k vyjednávání. Vzhledem k letním prázdninám a žádnému pokroku učinil Reid stejný krok ještě 22. září (Act, 2000c), aby získal dalších šest týdnů. Po teroristických útocích v USA z 11. září 2001 a vyhlášení válce terorismu tehdejším prezidentem Spojených států amerických Georgem W. Bushem se tlak na odzbrojení IRA výrazně zvýšil. Sinn Féin po 11. září se svým napojením na IRA navíc riskovala politickou izolací i ztrátou finanční podpory ze strany soukromníků z USA. (Archick, 2015, s. 4) První akt odzbrojení IRA proběhl v říjnu 2001. Více než tři roky po podepsání GFA. Nezávislá komise sice tvrdila, že jde o značné množství zbraní, nikdo však nevěděl celkový počet zbraní, kterými IRA disponuje. Ani kolika se jich zbavila. Nedůvěru podpořila i

skutečnost, že IRA nadále přijímala a trénovala nové rekruty. (Dixon, 2008, s. 299-300) David Trimble byl však událostmi naposledy přesvědčen, aby se vrátil do funkce premiéra. Vicepremiérem se stal Mark Durkan, nový předseda SDLP. Díky pěti hlasům ze strany členů Aliance, kteří se nově prohlásili za unionisty, mohlo shromáždění opět fungovat. (Deacon, 2006, s. 196)

4.5. Reforma policie

Vyjma procesu odzbrojování se stal v očích veřejnosti palčivý problém reformy policejních složek. Nacionalisté požadovali zrušení nebo reformu dosud sloužící RUC, která byla po většinu své historie pod správou unionistů. (Coakley, 2010, s. 401) Pro nacionalisty byl název RUC symbol represe vůči jejich menšině. (Deacon, 2006, s. 194) Nezávislá komise pod vedením Chrise Pattena v září 1999 ve své zprávě doporučila zásadní reformu a přejmenování policejní složky. (Coakley, 2010, s. 401) S reformou, decentralizací, transparentností a větším důrazem na dodržování lidských práv ze strany RUC většina obyvatel souhlasila. Bodem sporu se ale stalo právě přejmenování RUC na *Police Service of Northern Ireland* (PSNI), což v očích unionistů bylo značné znevážení tohoto sboru, který za léta nepokojů přišel o 302 svých členů a více než 8500 jich bylo zraněno. (Dixon, 2008, s. 294) Stejně jako v případě odzbrojení, jednání dlouho nikam nevedla. Unionisté nechtěli ustoupit v otázce názvu policejní složky, republikáni se nechtěli zavázat ke konkrétnímu termínu odzbrojení.

Reformovaná policie pod názvem PSNI nakonec přece jen vznikla v roce 2001, ale ihned po svém vzniku se nevyhnula kontroverzi. Aby PSNI posílila v očích veřejnosti víru v nestrannost a oddělila se od historie RUC, přijal sbor novou politiku přijímání rekrutů. Ta spočívala ve snaze navýšit počet katolíků v řadách PSNI, což znamenalo přijetí kritéria při přijímání nových rekrutů stanoveného na 50% katolíků a 50% ostatních. Proti tomu se strhly protesty z řad unionistů, ale novému sboru se nakonec kritiku podařilo přestát. (Coakley, 2010, s. 401) Platnost kritéria skončila v březnu 2011, kdy katolíků v řadách PSNI bylo téměř 30 %. (Archick, 2015, s. 10)

4.6. Stormontgate

8. dubna 2002 vykonala IRA druhý akt odzbrojení. Pochybnosti o její oddanosti kompletnímu odzbrojení však přetrvávaly, zvláště po zvěstech nákupu nových zbraní a krádeži tajných policejních dokumentů. Stále navíc docházelo k útokům na obyvatelstvo

z obou stran polovojenských organizací. (Archick, 2015, s. 4) Deziluze o úmyslech IRA, ale i Sinn Féin v otázce odzbrojení znamenala v září 2002 poslední ultimátum ze strany Davida Trimblea a ministrů z UUP. (Deacon, 2006, s. 199) Násilí musí nadobro skončit do 18. ledna. Ještě před vypršením nesplnitelného požadavku však vypukla tzv. Stormontgate. 4. října 2002 provedla PSNI razii v kancelářích a domovech vysoko postavených činitelů Sinn Féin. Členové Sinn Féin čelili obvinění ze špionáže britské, irské i severoirské vlády. Při zásahu byl údajně nalezen seznam o 2000 lidech obsahující jména a složky britských a irských politiků, policistů a vojáků. PSNI zatkla několik představitelů Sinn Féin v čele s Denisem Donaldsonem. Skandál znamenal rezignaci premiéra a ministrů za UUP a DUP 14. října 2002. (Dixon, 2008, s. 301-03) Po obdržení rezignace oznámil nový státní tajemník John Reid suspendaci shromáždění na dobu neurčitou a znovuzavedení přímé vlády nad územím Severního Irsku. (Act, 2000d)

Hlavní příčinou neúspěchu vlády Davida Trimblea byla neochota IRA kompletně se zbavit svých zbraní. Z tohoto důvodu, hlavně v řadách unionistů, začaly Velkopáteční dohoda a princip sdílení pravomocí ztrácet podporu. Neustálé protahování termínu odzbrojení se táhlo prakticky od podpisu Velkopáteční dohody až do suspendace shromáždění v říjnu 2002 bez většího úspěchu. IRA pomalu začala odevzdávat zbraně nezávislé komisi až v říjnu 2001, tedy více než tři roky po podepsání GFA. Nedodržení odzbrojení a přibývající mrtví byli důvodem první suspendace v únoru 2000 a dvou 24hodinových suspendací v roce 2001. K problematice odzbrojení se přidal také průběh reformy policejních složek a propouštění vězňů. Největší skandál, který znamenal suspendaci shromáždění a pozastavení devoluce na celých 5 let zapříčinila špionáž Sinn Féin v politických kruzích Velké Británie a Irsku.

4.7. Politika Velké Británie v Severním Irsku v období let 1998-2002

Britská vláda zastávala poměrně pragmatický přístup ve snaze dosáhnout shody a politické stability, který se projevoval neustálým vyjednáváním. Určitou část viny na krizi shromáždění však nese. Trpělivé vyjednávání kabinetu Tonyho Blaira o míru a devoluci v Severním Irsku kabinetu se sice pozitivně projevilo uzavřením GFA, ale neustálé protahování termínu pro odzbrojení IRA zapříčinilo postupnou ztrátu důvěry k dohodě mezi unionisty. Uzavírání nových a nových kompromisů s polovojenskými skupinami bylo podle Paula Dixona nejen „špatné morálně, ale i neefektivní při

posunutí mírového procesu vpřed.“ (Dixon, 2008, s. 301) Tony Blair situaci příliš nepomohl ani nejasností ve svých prohlášeních ohledně absence Sinn Féin ve vládě, pokud odzbrojení IRA neproběhne. Neochota IRA odzbrojit se následně stála za suspendací severoirského shromáždění.

Je nutné reflektovat i změny na pozici státního tajemníka pro Severní Irsko. Mo Mowlam byla veřejností považována za osobu stranící spíše nacionalistům. Kvůli nutnosti dosažení vyrovnání britské vlády s nacionalisty, zvláště před uzavřením GFA, lze její obsazení chápat jako krok vstřícnosti. Po podepsání dohody se však stala její osoba bodem sporu. Peter Mandelson, který ji nahradil naopak stál spíše na straně UUP, což dokazuje, že jeho odchodu velmi litovali hlavně loajalisté. Naopak nástup Johna Reida znamenal prvního katolíka na postu státního tajemníka pro Severní Irsko. (Deacon, 2006, s. 194) Personální změny na postu státního tajemníka znázorňují dlouhodobou neschopnost britské vlády a její omezenou moc nad územím Severního Irsku ve snaze urovnat poměry v Severním Irsku po uzavření GFA. (Dixon, 2008, s. 333) Britská vláda však hrála v Severním Irsku i zákulisní roli. Paradoxně největší skandál, aféra Stormontgate, měla kořeny v britských tajných službách. V roce 2005 vyšlo na povrch, že zatčený Denis Donaldson – bývalý člen IRA a poslanec za Sinn Féin, v utajení pracoval jako britský agent. (BBC, 2005) Role britské vlády se tak neomezovala pouze na vládní jednání, ale i na snahu ovlivňovat dění zevnitř. Přesto nebyli Britové ve své snaze úspěšní a v letech 2002-2007 opět museli zavést nad územím Severního Irsku přímou vládu z Westminsteru.

5. Od zavedení přímé vlády k obnovení pravomocí severoirského shromáždění (2002-2007)

5.1. Volby do nefungujícího shromáždění

Po suspendaci shromáždění podpora GFA klesla. Pouze 32,9 % unionistů by za současné situace dohodu podpořilo. Nacionalisté byly tradičně GFA nakloněni více. Stále ji podporovalo 82,2 %. Pro znovuzavedení principu sdílení pravomocí ve vládě však hlasovalo jen 22,6 % unionistů a 38,5 % nacionalistů. (BBC, 2002b) Rizika zhroucení mírového procesu a konce platnosti GFA přiměly kabinet Tonyho Blaira jasněji formulovat své požadavky. Britský premiér 17. října 2002 uvedl, že vyjednávání již nemůže pokračovat současným tempem a IRA musí symbolická gesta vyměnit za činy. (BBC, 2002a) Aby shromáždění opět nabylo svých pravomocí, musí IRA vydat prohlášení o ukončení válečných aktivit a rozpuštění své organizace a podstoupit kompletní a transparentní odzbrojení. (Dixon, 2008, s. 301) Požadavky Tonyho Blaira IRA odmítla. (Deacon, 2006, s. 199)

Londýn a Dublin musely vyřešit i otázku voleb do severoirského shromáždění, jejichž termín byl stanoven na 1. května 2003. Britové se obávali, že za stávající situace zvítězí ve volbách radikálnější strany politického spektra – DUP a Sinn Féin, což politickou a společenskou situaci ještě více polarizuje. (Dixon, 2008, s. 301) Po neúspěchu Společné deklarace³⁴ (*A Joint Declaration*), byl nový státní tajemník pro Severní Irsko Paul Murphy nucen volby odložit na podzim roku 2003. (Deacon, 2006, s. 200) V říjnu 2003 předseda IICD John de Chastelain zveřejnil zprávu, potvrzující další odevzdání určitého množství zbraní ze strany IRA. Faktické důkazy, které David Trimble požadoval, zpráva IICD neobsahovala. I z toho důvodu strany vyjednaly pouze termín voleb, nikoliv podmínky nutné k obnovení pravomocí shromáždění. (Deacon, 2006, s. 201)

Volby se uskutečnily 26. listopadu 2003 a potvrdily obavy britské vlády. Vítězem se stala DUP, která získala 30 mandátů. Druhá sice v počtu hlasů skončila Sinn

³⁴ Obě vlády se zavázaly k dosažení stabilizované společnosti. Znovu vybudování důvěry je podmíněno definitivním koncem násilí a využitím pouze demokratických prostředků. (*A Joint Declaration*, 2002) Obdobná prohlášení vydávaly vlády v dobách krize v méně či více pozměněné podobě prakticky od podepsání GFA. Deklarace tak větší průlom v jednání nepřinesla.

Féin, ale v přepočtu preferenčních hlasů na mandáty získala jen 24 křesel, zatímco třetí UUP si jich zajistila 27. SDLP zaznamenala o proti volbám v roce 1998 výrazný propad voličské podpory a obdržela pouhých 18 křesel. Aliance si svých 6 poslanců udržela. Zbýlá tři poslanecká místa obsadily po jednom UKUP, PUP a nezávislý kandidát. (ARK, 2015) DUP okamžitě po volbách odmítla sdílet pravomoci se Sinn Féin, dokud neproběhne kompletní odzbrojení IRA. Strana navíc odmítala jednat se Sinn Féin přímo. Dohoda, která by obnovila kompetence shromáždění byla podpisu velmi vzdálena.

5.2. Cesta k dohodě

Význam UUP upadal i po volbách. Na konci roku 2003 opustili stranu tři členové, v čele s Jeffrey Donaldsonem, kvůli nesouhlasu s její politikou. V lednu 2004 vstoupili do DUP. Po dalším násilí ze strany IRA UUP vyjednávání zcela opustila. DUP oficiálně zaujala roli hlavní unionistické strany v zemi. (Deacon, 2006, s. 202-4) Slábla i pozice Davida Trimblea. Jeho neúspěšná politika v Severním Irsku se odrazila také ve volbách do Dolní sněmovny Spojeného království v květnu 2005, kdy o svůj mandát přišel. O měsíc později rezignoval na post předsedy UUP. (UUP, 2015)

Jednání probíhala velmi pomalu. Problémem však zůstávala neochota IRA podrobit odzbrojovací proces větší transparentnosti. Organizace odmítala poskytnout IICD důkazy v podobě fotografií či video nahrávek. Důkazy však požadovali Britové i Irové, kteří se snažili změnit mínění skepticky naladěných unionistů. (Dixon, 2008, s. 307) Již tak vleklá jednání ochromily další aféry ze strany IRA. V prosinci 2004 ukradli její členové 26,5 milionů liber z Northern Bank v Belfastu. (Guardian, 2008) O měsíc později zavraždili při potyčce v baru Roberta McCartneyho, katolíka a voliče Sinn Féin. Ohlas vraždy ve společnosti umocnil i fakt, že IRA nabídla rodině zesnulého popravení jeho vrahů, členů IRA. (Dixon, 2008, s. 307) Organizace po nejnovějších excesech nově čelila tlaku i ze strany nacionalistů. Ani lojalistické skupiny – UDA³⁵ a UVF³⁶ dosud nepodstoupily odzbrojovací proces. Nejčastěji však v reakci na odmítavý postoj IRA. (Deacon, 2006, s. 205)

³⁵ Ulster Defence Association (UDA), byla organizace založená roku 1971, která zaštitovala několik lojalistických polovojenských organizací. V době největšího rozmachu měla desítky tisíc členů. (BBC, 2014)

³⁶ Ulster Volunteer Force (UVF), byla organizace založená roku 1966 jako reakce unionistů reformu policejních složek. V současnosti jsou obě organizace – UDA i UVF vedené jako teroristické. (BBC, 2014)

Kvůli destabilizované situaci v Severním Irsku jmenoval Tony Blair nového, již čtvrtého za své vlády, státního tajemníka pro Severní Irsko. (Deacon, 2006, s. 207) Tím se překvapivě stal Peter Hain, který se otevřeně zastával o odchod Britů ze Severního Irsku. Hain byl jmenován, aby v případě odzbrojení IRA donutil DUP k uzavření dohody se Sinn Féin. Státní tajemník pro tento účel zvolil tvrdou formu politického nátlaku. Hrozil zavedením poplatků za vodu, reformou místní správy, zvýšením různých daní nebo zrušením vyplácení mezd členům shromáždění. Paralelně s tím se zvyšoval tlak na IRA ze strany nacionalistů, ale i části republikánů. Požadovali, aby se odzbrojila a konečně přijala pravidla demokratické společnosti. Změna v postoji katolíků vůči IRA organizaci donutila k učinění prohlášení dne 28. června 2005. IRA³⁷ vyhlásila, že násilí z její strany je u konce a je připravena podstoupit poslední akt odzbrojení. (Dixon, 2008, s. 308-9) 26. září 2005 John de Chastelain za pomoci nezávislých duchovních pozorovatelů potvrdil, že se IRA zbavila veškerých svých zbraní. Prohlášení Nezávislé pozorovací komise³⁸ (*Independent Monitoring Commission – IMC*) z února 2006 potvrdilo, že IRA zanechala násilí. (Archick, 2015, s. 6) Problém se částečně přenesl na loajalistické polovojenské skupiny – UVF a UDA, které odmítaly učinit stejný krok jako IRA. (Deacon, 2006, s. 207) I přes neochotu se odzbrojit byly loajalistické skupiny schopné potlačit téměř veškeré projevy násilí. UVF se odzbrojila v květnu 2007, UDA až v listopadu téhož roku. (Dixon, 2008, s. 310) Po odzbrojení IRA vyhlásil premiér Tony Blair dvouletý plán na snížení počtu britských vojáků na území Severního Irsku z 10,500 na 5000. (Deacon, Sandry, 2007, s. 177)

15. května 2006 umožnily britská a irská vláda zasedání shromáždění k diskuzi. Slibovaly si od toho počátek ve znovu vybudování důvěry mezi stranami. Když tento plán selhal, předaly vlády shromáždění ultimátum k vytvoření exekutivy do 24. listopadu 2006. V případě nedodržení termínu hrozily zavedením určité formy vlády nad Severním Irskem na základě britsko-irských vztahů. Unionisté by tím riskovali, že Dublin získá mnohem větší pravomoci ve správě Severního Irsku. Kvůli pomalému progresu ve vyjednávání svolal na podzim 2006 Tony Blair všechny zúčastněné strany do St. Andrews ve Skotsku. (Archick, 2015, s. 6)

³⁷ Jednalo se o největší organizaci v rámci IRA tzv. PIRA.

³⁸ Komise je zodpovědná za monitorování klidu zbraní polovojenskými skupinami a dodržování mírové dohody politickými stranami. (Archick, 2015, s. 6)

5.3. Dohoda ze St. Andrews (St. Andrews Agreement)

Předsedové obou nejsilnější stran – Ian Paisley (DUP) a Martin McGuinness (Sinn Féin) představovali své protipóly. Oba byli v mládí členy polovojenských skupin a razantně odmítali princip sdílení pravomocí. (Dixon, 2008, s. 304) Přesto na podzim roku 2006, rok od odzbrojení IRA, vyjednali zástupci britské a irské vlády a hlavních severoirských stran Dohodu ze St. Andrews. DUP a Sinn Féin se jednání neúčastnily přímo, ale pouze skrze prostředníky. Zatímco DUP chtěla GFA zrušit a nahradit ji dohodou novou, Sinn Féin požadovala její zachování v plném znění. Jednání vyústila v kompromis. Dohoda ze St. Andrews staví na základech GFA, ale části upravuje. (Dixon, 2008, s. 310-12)

Termín pro obnovení pravomocí shromáždění stanovuje dohoda na 26. března 2007. K obnovení pravomocí dojde pouze v případě dodržení podmínek a termínů v dohodě obsažených. V opačném případě bude shromáždění rozpuštěno a nad územím Severního Irsku zavedou Irská republika a Spojené království určitou formu společné vlády. V praxi by to znamenalo konec devoluce v Severním Irsku. První podmínkou je, že DUP musí souhlasit se sdílením pravomocí se Sinn Féin. Sinn Féin musí uznat legitimitu PSNI, vlády zákona a systému trestní justice a vstoupit do policejní rady. Dohoda počítá s tím, že shromáždění požádá o převedení policejních a soudních pravomocí z Westminsteru do května 2008. (Agreement, 2006)

24. listopadu musí shromáždění nominovat nového premiéra a vicepremiéra. Po březnových volbách musí nově zvolení poslanci přijmout Dohodu ze St. Andrews a 14. března musí dojít k ustanovení exekutivy. Dohoda představuje i nové mechanismy k zabránění dominance některé ze stran ve vládě. Pokud neexistuje shoda ve vládě a je potřeba o rozhodnutí hlasovat, mohou tři členové vlády požádat, aby rozhodnutí padlo na základě CCV ve shromáždění. (Agreement, 2006) Další dodatky se týkají fungování NSMC a BIC a dohoda více definuje i otázky lidských práv a rovnosti, které přinášela GFA. Právně Dohodu ze St. Andrews ustavuje Zákon o Severním Irsku z roku 2006 [*Northern Ireland (St. Andrews Agreement) Act 2006*].

V listopadu byli nominováni Ian Paisley na post premiéra a Martin McGuinness na post vicepremiéra. Přesto obě strany dohodu dosud plně nepřijaly. K tomu došlo až v

lednu 2007, kdy Sinn Féin odsouhlasila novou podobu PSNI a justice a podpořila vládu práva. (Dixon, 2008, s. 312) Vzhledem k tomu, že IRA vždy považovala policejní složky jako legitimní cíl svých útoků, bylo rozhodnutí Sinn Féin vnímáno jako historické. (Archick, 2015, s. 6)

5.4. Politika Velké Británie v Severním Irsku v období let 2002-2007

Neúspěch britské politiky na severu Irského ostrova se v prvním období devoluce vyznačoval vytrvalými ústupky a odkládáním termínu pro odzbrojení IRA. Zhroucení devoluce v roce 2002 přimělo kabinet Tonyho Blaira přehodnotit svůj přístup. Britská vláda nově zaujala k Severnímu Irsku mnohem ostřejší politiku.

Záhy po zavedení přímé vlády stanovil Tony Blair své požadavky pro obnovení devoluce. Požadoval kompletní a transparentní odzbrojení IRA. Od toho neustoupil, přestože celý proces trval téměř pět let. Rezolutnost britské vlády stvrdil i nástup Petera Haina do funkce státního tajemníka pro Severní Irsko. Hain zvolil konfrontační taktiku vůči DUP. Pod hrozbou zavedení nových sazeb, daní a zrušení vyplácení mezd členům shromáždění tlačil DUP ke spolupráci se Sinn Féin. K úspěchu britské politiky pomohl i nátlak na IRA ze strany katolíků, aby ukončila násilí a podstoupila transparentní proces odzbrojení.

Nátlak na IRA paralelně vytvářela i britská vláda. Podobně jako v předchozím období hrála dvojí roli. GFA zaručila propuštění všech vězňů z polovojenských organizací do dvou let po podepsání dohody. Milost se však nevztahovala na tzv. „On The Run“³⁹. (BBC, 2015) Problematiku stíhaných vyřešil v tajnosti Tony Blair v roce 2007, jimž rozeslal přes 200 dopisů s milostí. Podle Blaira byl jeho krok nezbytný k zachování mírového procesu v Severním Irsku, zvláště z důvodu nutnosti uznání legitimacy PSNI od Sinn Féin. (The Telegraph, 2015) O činu Tonyho Blaira se veřejnost dozvěděla až při soudním procesu s Johnem Downeym v únoru 2014. John Downey, obviněný z účasti při bombovém útoku IRA v Hyde Parku v roce 1982, byl po zveřejnění dopisu před soudem všech obvinění zproštěn. (BBC, 2015)

³⁹ Výraz pro členy polovojenských skupin (převážně IRA) na útěku, kteří byli stíháni za zločiny. (BBC, 2015)

V červnu 2007, po vytvoření severoirské exekutivy, ukončila britská vláda 38 let trvající přítomnost svých vojsk v Severním Irsku. Na severu Irského ostrova sice zůstalo 5000 britských vojáků, ale již nefigurovali v policejních složkách a mohli být kdykoliv odveleni. Za bezpečnostní situaci v Severním Irsku zodpovídala již pouze PSNI. (Archick, 2015, s. 11)

6. Druhý pokus o devoluci (2007-2012)

6.1. Volby 2007

Volby do shromáždění se uskutečnily 7. března 2007. Vítěznou stranou se stala DUP, která získala 36 křesel. Na druhém místě skončila Sinn Féin, která obdržela 28 mandátů. Obě strany potvrdily své dominantní postavení. Naproti tomu další ztrátu zaznamenaly strany SDLP a UUP. SDLP ztratila 2 mandáty a nově disponovala pouze 16 křesly. Mnohem výrazněji u voličů propadla UUP, která ztratila 9 křesel a do lavic z jejích řad zasedlo jen 18 poslanců. Alliance získala o jeden mandát více než ve volbách 2003, nově jich měla 7. UKUP o svůj jediný mandát přišla. Poprvé se do shromáždění dostala Strana zelených, konkrétně jeden její člen. PUP i nezávislý kandidát Kieran Deeny své pozice udrželi. (ARK, 2015)

26. března 2007 oznámili Ian Paisley a Martin McGuinness dohodu o vytvoření vlády k 8 květnu 2007. Nejsilnější strany DUP a Sinn Féin zastupovalo pět, respektive čtyři ministři (včetně premiéra a vicepremiéra). UUP měla ministry dva, zatímco UUP pouze jednoho. (CAIN, 2014b) Britové i Irové přijali mírné zpoždění ve formování exekutivy. Úspěchem byla již jen spolupráce mezi DUP a Sinn Féin. Do konce roku byla politická situace na severoirské poměry velmi klidná. Nová vláda schválila 10letý investiční program i vládní rozpočet. Napětí způsobily až neshody mezi DUP a Sinn Féin ohledně žádosti o převedení policejních a soudních pravomocí z Londýna na shromáždění do května 2008, jak obsahovala Dohoda ze St. Andrews. DUP považovala datum spíše za orientační, než zavazující. (Archick, 2015, s. 7)

6.2. Převedení policejních a soudních pravomocí

Jednání o převedení pravomocí probíhala od počátku roku 2008. Podle Sinn Féin by nedodržení termínu přivedlo další politickou nestabilitu. DUP argumentovala potřebou vybudování důvěry veřejnosti v Sinn Féin. Otázka justice byla v Severním Irsku citlivá. Situaci zkomplikovalo i odstoupení Iana Paisleyho z pozice premiéra a předsedy DUP ve věku 81 let. Jeho nástupce Peter Robinson neudržel s Martinem McGuinnessem stejně vřelý vztah. Shromáždění o převedení pravomocí do stanoveného termínu nepožádalo. DUP odmítala i návrhy Sinn Féin na reformu školství nebo zákon o irském jazyce, kvůli čemuž Sinn Féin v červnu 2008 zablokovala pravidelné schůze vlády. Vláda se znovu sešla až po pěti měsících v listopadu 2008. DUP společně se Sinn

Féin představily plán, který sice neobsahoval přesný termín pro převedení pravomocí, ale přinesl přípravné kroky k jejich přijetí. Strany se domluvily na vytvoření ministerstva spravedlnosti a pozice nezávislého generálního prokurátora pro Severní Irsko. Vzhledem k citlivé povaze pozice ministra spravedlnosti bude vždy volen pomocí CCV. (Archick, 2015, s. 8)

Po téměř celý rok 2009 byla jednání bezvýsledná a Sinn Féin několikrát obvinila DUP ze zdržování procesu. Objevily se i útoky ze strany malých polovojenských skupin, testující stabilitu politické situace. 1. prosince 2009 shromáždění schválilo zákon o vytvoření ministerstva spravedlnosti, což uvolnilo cestu k převedení pravomocí. Kvůli absenci pevného termínu svolali britský premiér Gordon Brown⁴⁰ a irský taoiseach Brian Cowen v lednu 2010 summit. 5. února představily DUP a Sinn Féin výsledky vyjednávání – Dohodu z Hillsborough (*Hillsborough Castle Agreement*). (Archick, 2015, s. 9) Časový plán počítal se schválením dohody shromážděním 9. března 2010 a převedením pravomocí z Westminsteru do Belfastu 12. dubna 2010. (Agreement, 2010) Stanovené termíny byly dodrženy. Ministrem spravedlnosti byl na základě CCV jmenován David Ford (Aliance). (Archick, 2015, s. 9) David Ford byl prvním členem Aliance, který zasedl v exekutivě Severního Irska.

6.3. Volby 2011

V doposud posledních volbách do severoirského shromáždění, které se konaly 5. května 2011 opět uspěla DUP se Sinn Féin. Obě strany zaznamenaly svůj historicky nejlepší výsledek. DUP získala 38 a Sinn Féin 29 křesel. Ztráta hlasů postihla UUP a SDLP i v těchto volbách. Obě strany ztratily po dvou mandátech. UUP měla k dispozici 16 poslanců, SDLP pouze 14. Aliance, stejně jako v předchozích volbách získala jeden mandát navíc. Počet jejích poslanců se zvýšil na 8. Strana zelených si svůj mandát udržela. Jednoho poslance PUP nahradila TUV. Do shromáždění se opět dostal jeden nezávislý kandidát, tentokrát David McClarty. (ARK, 2015)

Vláda byla složena obdobně jako po volbách v roce 2007, respektive po zřízení ministerstva spravedlnosti v roce 2010. U dvou hlavních stran a SDLP ke změně nedošlo. DUP měla pět, Sinn Féin čtyři a SLDP jednoho ministra. UUP ztratila resort školství ve prospěch Aliance. Ministrem spravedlnosti, který byl volen na základě CCV,

⁴⁰ Brown nahradil Tonyho Blaira ve funkci po jeho rezignaci 27. června 2007. (BBC, 2007)

se opět stal David Ford. Aliance tak disponovala dvěma ministerstvy, zatímco historicky dominantní strany SDLP a UUP se obě s jedním ministrem ocitly na okraji exekutivy. (CAIN, 2014c)

6.4. Nepokoje a zákon o vlajkách

V červnu, měsíc po volbách, vypukly v Belfastu nepokoje mezi lojalisty a republikány, které se postupně rozšířily po celém Severním Irsku. V Belfastu se jednalo o největší nepokoje za poslední dekádu. (BBC, 2011) Iniciátory byly členové UVF, kteří dočasně obsadili malou katolickou enklávu ve východním Belfastu. Reakce ze strany katolické menšiny měla za následek ozbrojené střety. Policii se sice podařilo nepokoje po několika dnech potlačit, ale ty v menší míře pokračovaly i mimo Belfast. Do centra hlavního města se opět přesunuly o pár týdnů později, kvůli výročnímu průvodu Orange Order⁴¹. Republikáni nesouhlasili s průchodem několika desítek členů organizace skrze katolickou část města. (Guardian, 2011) Do nepokojů se zapojilo přes 500 lidí a vyžádaly si desítky zraněných a zatčených.

Demonstrace a násilné střety vyvolal také výsledek hlasování o vyvěšení britské vlajky na radnici v Belfastu na konci roku 2012. Dosud byla na radnici vyvěšena po celý rok, což nacionalisté nadále odmítali. Výsledkem hlasování bylo, že britská vlajka bude na radnici vlát pouze v určené dny, jakými jsou např. státní svátky. Rozhodnutí vyvolalo sérii demonstrací ze strany unionistů. Několik lidí bylo zraněno a zatčeno. (BBC, 2014)

6.5. Symbolické podání ruky

Zatímco společenská situace byla v letech 2011 a 2012 opět vypjatá, rozsah násilností zdaleka nedosahoval rozměrů jako při násilné kampani IRA. Mnohem důležitější bylo, že premiér Peter Robinson a vicepremiér Martin McGuinness při těchto událostech stáli po boku a upřímně se zasazovali o ukončení nepokojů. Politické prostředí situace zdaleka neohrožovala do stejné míry jako v případě odmítavého postoje IRA k odzbrojení.

⁴¹ Orange Order je organizace sloužící k ochraně protestantské většiny na území Severního Irsku. Byla jí často vyčítána spolupráce s lojalistickými polovojenskými skupinami.

Úspěch mírového procesu v Severním Irsku a zlepšení vztahů mezi republikány a Velkou Británií ilustrovalo i historické setkání mezi Martinem McGuinnessem a královnou Alžbětou II. Význam schůze zdůraznila skutečnost, že Martin McGuinness byl vrcholným členem IRA v roce 1979, když organizace zabila Lorda Mountbattena, královnina bratrance. Symbolický akt potřesení rukou znamenal další krok vpřed v narovnání vztahů v Severním Irsku. I přes protesty ohledně britské vlajky na veřejných budovách byla politická situace na konci roku 2012 nejstabilnější od podepsání GFA v roce 1998. (Economist, 2012)

Závěr

Podpis Velkopáteční dohody (GFA) v dubnu 1998 představoval historický úspěch ve snaze vyřešit dlouhotrvající konflikt v Severním Irsku. Dohoda počítala s vytvořením decentralizovaného parlamentu na území Severního Irsku a vytvoření exekutivy operující na principu sdílení pravomocí mezi oběma komunitami. Vzhledem k rozdílným zájmům obou komunit – unionistů a nacionalistů, zřizovala GFA dvě nové poradní instituce BIC a NSMC. V prvním období po podpisu GFA však zůstávaly politická i společenská situace vypjaté. Celková implementace dohody nebyla možná, kvůli odmítavému postoji ze strany IRA podrobit se transparentnímu odzbrojovacímu procesu. Absence striktních podmínek, postihu a důsledků v případě neodzbrojení v GFA, znamenaly, že se IRA tři roky po podepsání dohody nezbavila jediné zbraně. Neochota IRA postoupit odzbrojovací proces jen posílila nedůvěru v republikánskou stranu Sinn Féin ze strany unionistů. Tyto události způsobily první problémy v nově zřízeném severoirském shromáždění a exekutivě. Velká Británie musela celkem čtyřikrát mezi lety 1999-2002 suspendovat pravomoci severoirské vlády a shromáždění. Přes úspěch, který GFA představovala, zůstávala politická situace na počátku milénia nesourodá.

Nicméně pokračující násilnosti ze strany IRA si vynutily změnu ve vnímání organizace i v rámci části nacionalistů a republikánů. Tlak na IRA vyústil v podstoupení kompletního odzbrojení za dozoru nezávislých pozorovatelů IICD v roce 2005. Společenská i politická situace však byly nadále polarizované, což potvrzovaly výsledky voleb, ve kterých vyhrály radikálnější politické strany na obou stranách – DUP a Sinn Féin. Přesto vyjednali na konci roku 2006 představitelé Velké Británie a Irsku a obou hlavních stran Severního Irsku do té doby nemyslitelnou dohodu o společném sdílení pravomocí ve vládě. Dohoda ze St. Andrews navazovala a reformovala části GFA a vyžádala si ústupky z obou stran. V roce 2007 zasedly obě strany spolu s bývalými dominantními stranami UUP a SDLP do vlády.

Politická situace se po roce 2007 oproti dřívějším letům uklidnila a dala se považovat za stabilní. Neshody přinesly až spory o převedení policejních a soudních pravomocí, které vyústily v pětiměsíční zablokování vládních schůzí ze strany Sinn Féin. Strany se nakonec dohodly a policejní a soudní pravomoci byly z Londýna na

Belfast převedeny v dubnu roku 2010. Politický systém Severního Irsku byl na konci roku 2012 nejstabilnější od podpisu GFA v roce 1998. Dosažení dohody mezi dvěma radikálními stranami dávalo naději, že budoucí politické krize budou mít kořeny spíše v konkrétních politických záležitostech, než-li v otázkách náboženství, konfliktu mezi oběma komunitami a bezpečnostní situace v zemi.

Společenská situace zůstávala oproti té politické napjatá i po zřízení vlády DUP se Sinn Féin. Přestože se většina hlavních polovojenských skupin odzbrojila do roku 2009, stále existovaly menší buňky a skupiny snažící se destabilizovat situaci v Severním Irsku. Jejich občasně útoky a provokace vyústily v roce 2011 k sérii násilností v Belfastu, ale k destabilizaci politických kruhů již nestačily. Události indikovaly, že transformace společenského života v Severním Irsku bude trvat mnohem déle a nezajistí jí podpis žádné politické dohody mezi představiteli obou komunit. Proměna a reforma společnosti Severního Irsku po letech bojů a utrpení musí proběhnout zespoda-nahoru, spíše než-li naopak. Stabilní politická situace však dává takovému procesu mnohem větší prostor a šanci na úspěch.

Politika Velké Británie vůči Severnímu Irsku se výrazně proměnila po vypuknutí „The Troubles“ na konci 60. let 20. století. Mír nezajistila ani Dohoda ze Sunningdale z roku 1973, ani Anglo-irská dohoda z roku 1985. Největší změnu v přístupu Velké Británie k Severnímu Irsku znamenal nástup Tonyho Blaira na pozici premiéra. Uzavření GFA bylo považováno za historický úspěch, přesto byla realita následujících let po podepsání dohody méně optimistická. Varování a ústupky vůči IRA ze strany Velké Británie vyústily v roce 2002 ve zhroucení devolučního procesu v Severním Irsku. Tony Blair byl nucen přehodnotit svou dosavadní politiku a nově zaujal mnohem tvrdší a ráznější stanovisko k severu Irského ostrova. Nový přístup kabinetu Spojeného království stvrdil nástup Petera Haina na pozici státního tajemníka pro Severní Irsko. Přímá vláda z Westminsteru trvala téměř pět let, přesto Tony Blair ze svých požadavků neustoupil a k uzavření dohody došlo až po kompletním a transparentním odzbrojení IRA. Dosažení míru, dohody a ústupků mezi dvěma nepřátelými stranami – DUP a Sinn Féin všeobecně považují političtí komentátoři za největší úspěch politické kariéry Tonyho Blaira. Jeho nástupce Gordon Brown ve velké míře pokračoval v politice svého předchůdce, ale osobně nemusel řešit tak výrazné konflikty jako Tony Blair. Největším úspěchem v Severním Irsku se za jeho vlády stalo převedení policejních a soudních

pravomocí na shromáždění. Vyjednávání však probíhalo téměř výhradně mezi severoirskými politickými stranami. Po nástupu Davida Camerona na pozici britského premiéra v květnu 2010 se politika vlády Velké Británie k Severnímu Irsku opět změnila. Vzhledem k relativně stabilní politické situaci se nemusel Cameron zabývat severem Irského ostrova v takové míře jako oba jeho předchůdci. Výjimkou bylo léto roku 2011. David Cameron se však primárně soustředil na domácí záležitosti a s premiéry všech decentralizovaných parlamentů se stýkal výjimečně.

Použitá literatura

Dokumenty:

Agreement at Hillsborough Castle [online]. February 5, 2010 [cit. 2015-04-14].

Dostupné z:

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/136435/agreement_at_hillsborough_castle_5_february_2010.pdf

Memorandum of Understanding and Supplementary Agreements [online]. 2001. [cit. 2015-02-07]. Dostupné z:

http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+/http://www.dca.gov.uk/constitution/devolution/pubs/odpm_dev_600629.pdf

The Belfast Agreement [online]. April 10, 1998 [cit. 2014-11-18]. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/136652/agreement.pdf

The Northern Ireland Act 2000a [online]. February 10, 2000 [cit. 2015-01-30].

Dostupné z: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/1/pdfs/ukpga_20000001_en.pdf

The Northern Ireland Act 2000b (Suspension of Devolved Government) Order 2001 [online]. August 10, 2001. [cit. 2015-01-30]. Dostupné z:

http://www.legislation.gov.uk/uksi/2001/2884/pdfs/uksi_20012884_en.pdf

The Northern Ireland Act 2000c (Suspension of Devolved Government)(No.2) Order 2001 [online]. September 21, 2001. [cit. 2015-01-30]. Dostupné z:

http://www.legislation.gov.uk/uksi/2001/3230/pdfs/uksi_20013230_en.pdf

The Northern Ireland Act 2000d (Suspension of Devolved Government) Order 2002 [online]. October 14, 2002. [cit. 2015-01-30]. Dostupné z:

http://www.legislation.gov.uk/uksi/2002/2574/pdfs/uksi_20022574_en.pdf

The St Andrews Agreement, October 2006 (The Agreement) [online]. July 16, 2006 [cit. 2015-04-04]. Dostupné z:

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/136651/st_andrews_agreement-2.pdf

Monografie:

BIRRELL, Derek. *Comparing Devolved Governance*. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2012. 277 s. ISBN 978-0-230-27320-7

COAKLEY, John. Northern Ireland and the British dimension. In COAKLEY, John a Micheal GALLAGHER. *Politics in the Republic of Ireland*. 5th ed. London : Routledge, 2010. 512 s. ISBN 978-0415476720

CUNNINGHAM, Michael J. *British Government Policy in Northern Ireland, 1969-2001*. 2nd ed. Manchester : Manchester University Press, 2001. 208 s. ISBN 978-0719057670

DEACON, Russell. *Devolution in Britain today*. Manchester : Manchester University Press, 2006. 268 s. ISBN 0-7190-7527-0

DEACON, Russell a Alan SANDRY. *Devolution in the United Kingdom*. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2007. 212 s. ISBN 978-0-7486-2416-4

DIXON, Paul. *Northern Ireland: The Politics of War and Peace*. 2nd ed. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2008. 405 s. ISBN 978-0-230-50779-1

CHYTILEK, Roman et al. *Volební systémy*. 4. vyd. Praha : Portál, 2009. 376 s. ISBN 978-80-7367-548-6

KNOX, Colin. *Devolution and the governance of Northern Ireland*. Manchester : Manchester University Press, 2010. 306 s. ISBN 978-0-7190-7436-3

MCEVOY, Joanne. *The Politics of Northern Ireland*. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2008. 194 s. ISBN 978-0-7486-2501-7

ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický systém Irska*. Praha: Slon, 2007. 270 s. ISBN 978-80-86429-61-8

WILFORD, Rick. Northern Ireland : St Andrews – the long Good Friday Agreement. In BRADBURY, J. (ed.). *Devolution, Regionalism and Regional Development*. New York : Routledge, 2008. s. 67-93. ISBN 978-0415578646

Periodická:

BIRRELL, Derek. Inter-governmental Relations and Political Parties in Northern Ireland. *The British Journal of Politics and International Relations* [online]. 2012b, vol. 14, no. 2, s. 270-284 [cit. 2015-04-10]. DOI: 10.1111/j.1467-856X.2011.00503.x. Dostupný z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-856X.2011.00503.x/pdf>

Studie a zprávy:

A Guide to the Northern Ireland Assembly and Executive. August, 2011. [cit. 2014-11-20]. Dostupné z: [http://bma.org.uk/-/media/files/pdfs/about the bma/what we do/northern ireland assembly guide.pdf](http://bma.org.uk/-/media/files/pdfs/about%20the%20bma/what%20we%20do/northern_ireland_assembly_guide.pdf)

ARCHICK, Kristin. *Northern Ireland: The Peace Process* [online]. 11 March 2015 [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RS21333.pdf>

BIRRELL, Derek. *House of Lords: Select Committee on Constitution – Inter-governmental relations in the UK* [online]. 26 March 2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/documents/lords-committees/constitution/inter-gov-relations/EvidencevolumeIGR.pdf>

MANDELSON, Peter. *Parliament: Publications & Records* [online]. 2000 [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm199900/cmhansrd/vo000203/debtext/00203-38.htm>

Ostatní zdroje:

ARK. *Northern Ireland Elections* [online]. 1996-, last updated on 28 March 2015 [cit. 2014-11-20]. Dostupné z: <http://www.ark.ac.uk/elections/>

BBC News. *Belfast violence flares again as police attacked* [online]. 21 June 2011 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-13854027>

BBC News. *Blair Demands end of IRA violence* [online]. 17 October 2002a [cit. 2015-01-13]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/2337219.stm

BBC News. *Hearts and Minds poll: The details* [online]. 17 October 2002b [cit. 2015-01-13]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/2335861.stm

BBC News. *On the Runs – key questions and inquiry findings* [online]. 24 March 2015 [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-26359906>

BBC News. *Q&A: Northern Ireland flag protests* [online]. 28 November 2014 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-20651163>

BBC News. *Sinn Féin man admits he was agent* [online]. 16 December 2005 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/4536826.stm

CAIN. *Conflict and Politics in Northern Ireland* [online]. 1996-, last updated on 23 April 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.ark.ac.uk/caain>

CAIN. *Executive Committee: List of Ministers in the Northern Ireland Executive Committee 1998-2002* [online]. 1996-, last modified on 2 September 2014a [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/executive/1998-2002_ministers.html

CAIN. *Executive Committee: List of Ministers in the Northern Ireland Executive Committee 2007-2011* [online]. 1996-, last modified on 2 September 2014b [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/executive/2007-2011_ministers.html

CAIN. *Executive Committee: List of Ministers in the Northern Ireland Executive Committee 2011-2015* [online]. 1996-, last modified on 2 September 2014c [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/executive/2011-2015_ministers.html

CAIN. *Joint Statement by the British and Irish Governments on (the evening of) Friday 5 May 2000* [online]. 1996-, last modified on 30 July 2014d [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: <http://cain.ulst.ac.uk/events/peace/docs/bi050500.htm>

Department of Justice. *Independent International Commission on Decommissioning* [online]. 2015 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: http://www.justice.ie/en/JELR/Pages/Independent_International_Commission_on_Decommissioning

The Economist. *Politics in Northern Ireland. All shook up: How Sinn Féin became a party of the establishment* [online]. 30 June 2012 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.economist.com/node/21557792?zid=310&ah=4326ea44f22236ea534e2010cce1932>

The Guardian. *Northern Bank Robbery: The crime that nearly ended the peace proces* [online]. 9 October 2008 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/uk/2008/oct/09/northernbankrobbery.background>

The Guardian. *Riots in England and Northern Ireland: spot the difference* [online]. 23 December 2011 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/uk/blog/2011/dec/23/riots-england-northern-ireland-difference>

The Telegraph. *Tony Blair: ,On The Run‘ letters to IRA members vital for Northern Ireland Peace* [online]. 13 January 2015 [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/tony-blair/11342495/Tony-Blair-On-The-Run-letters-to-IRA-members-vital-for-Northern-Ireland-peace.html>

ARK. Dostupné z: <http://www.ark.ac.uk/elections/>

BBC News. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/>

CAIN. Dostupné z: <http://cain.ulst.ac.uk/>

Departement of Justice. Dostupné z: <http://www.justice.ie/>

Northern Ireland Assembly. Dostupné z: <http://www.niassembly.gov.uk/>

The Guardian. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/>

The Telegraph. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/>

Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/>